

DRUŠTVO
DEFEKTOLOGOV
SLOVENIJE

SEKCIJA
MVO

ptički brez gnezda

18

V S E B I N A :

stran

1., 2. IZHODIŠČA ZAVODSKE VZGOJE NA SLOVENSKEM	
1. Nekateri tretmanski vidiki institucionalnega obravnavanja mladostnih delinkventov v mladinskem centru Celje (MCC) - (Branko Gartner, prof.psih.)	1
2. Uvodna beseda prof. dr. Alenke Šelih	21
3. RAZPRAVA O TEMAH	
3.1. Diagnosticiranje v zavodskem in nezavodskem okolju	23
3.2. Vzgojni zavodi za osnovnošolske otroke	27
3.3. Vzgojni zavod za dekleta	30
3.4. Vzgojni zavod za mladostnike	34
3.5. Prevzgojni dom in mladoletniški zapor; vsebinska izhodišča MC Celje	38
3.6. Mladinska sprejemališča, disciplinski centri	43
4. UGOTOVITVE, STALIŠČA in PREDLOCI	
4.1. Splošna vprašanja	49
4.2. Koncepti zavodov	51
4.3. Zavod - okolje - družba	56
4.4. Gojenci	57
4.5. Tkim. "rizična skupina" gojencev	57
4.6. Kadri	58
4.7. Ocene o posvetovanju	59
5. PREGLED VABLJENIH ORGANIZACIJ IN ŠTEVILO UDELEŽENCEV NA POSVETU	60
5.1. Udeleženci posvetovanja v Preboldu	61

V tej številki nadaljujemo z objavljanjem prispevkov s posveta "O VSEBINSKIH IZHODIŠČIH VZGOJNEGA DELA V ZAVODIH ZA MLADINO Z MVO". Ta posvet je pripravil Inštitut za kriminologijo pri pravni fakulteti Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani. Bil pa je v dneh od 3. do 6. junija 1981.

Zaradi obširnosti gradiva tudi v tej številki nismo mogli objaviti vsega. To bomo storili v naslednji številki, ki bo predvidoma izšla v mesecu marcu 1982.

PTIČKI BREZ GNEZDA izdaja sekcija MVO, Vzgojni zavod
F. Milčinskega, Smednik
Izdajateljski svet: Irena Bizjak, Metka Lokovšek, Franci Ravnikar, Vinko Skalar, Ivan Škoflek in Janez Vivod

Uredniški odbor: Irena Bizjak, Metka Lokovšek, Mjuša Sever, Franci Ravnikar, Ivan Škoflek in Janez Vivod

Glavni in odgovorni urednik: Janez Vivod

Ovitek: J. Gorinšek, akad. slikar

Razmnoženo v 500 izvodih

Po mnenju republiškega komiteja za kulturo je glasilo oproščeno temeljnega davka od prometa proizvodov

Razmnoževanje in vezava "Birografika BORI", Ljubljana

Ovitek tiskala: "Tiskarna Ljubljana", Ljubljana

IZHODIŠČA ZAVODSKE VZGOJE NA SLOVENSKEM

1. NEKATERI TRETMA NSKI VIDIKI INSTITUCIONALNEGA OBRAVNAVANJA MLADOSTNIH DELINKVENTOV V MLADINSKEM CENTRU CELJE (MCC)

Branko Gartner, prof. psiholog, upravnik KPD za mladoletnike in zaporov v Celju

UVOD

Odločitev o tem, da se vsaj v skrčeni obliki predstavijo tudi nekatere temeljne prvine idejne zasnove MCC v okviru strokovnega posvetovanja, na katerem bodo s teoretičnih, zlasti pa praktičnih vidikov razpravljana vsebinska izhodišča vzgojnega dela pri zavodskem obravnavanju vedenjsko in osebnostno motene mladine s ciljem opredelitve stališč do nadaljnjega razvoja na področju zavodske vzgoje v SR Sloveniji, je narekovalo več razlogov.

V okviru zamisli o MCC, tako v njeni ožji idejni zasnovi, kakor v praktičnih izvedbenih rešitvah, je opredeljen med drugim tudi razvojni program KPD za mladoletnike in zaporov v Celju, in sicer kot posebna funkcionalna enota v sklopu institucij, ki se kakorkoli ukvarjajo s problematiko mladoletnega prestopništva oziroma s preprečevanjem in odpravljanjem družbene negativnih pojavov med otroki in mladino na sploh. To pa pomeni, da MCC bodisi posredno ali neposredno posega tudi v nekatere temeljna področja, ki se nanašajo na probleme in dileme zavodske vzgoje na sploh, seveda s posebnim poudarkom na institucionalnem obravnavanju mladostnih delinkventov z vidika sodobnih penoloških dognanj in družbenih prizadevanj.

Gre torej za institucionalno, to je zavodsko ali domsko obravnavanje tistega ožjega dela v populaciji mladostnih delinkventov, v katerega prištevamo ne glede na različne kazensko pravne in druge možne formalne opredelitve tiste vedenjsko in osebnostno motene mladostnike, ki so prišli v resno nasprotje z družbenimi in pravnimi normami do takšne mere, da jim je bilo potrebno izreči najstrožjo kazensko sankcijo, bodisi mladoletniški zapor ali kazen zapora bodisi vzgojni ukrep oddaje v prevzgojni dom.

Vso to, iz kazensko pravnih, kriminoloških, penoloških in drugih možnih vidikov, heterogeno populacijo medsebojno povezuje skupna temeljna značilnost, ki je v tem, da gre za mladostniško socialnodeviantno populacijo v starostnem intervalu od 14. do 23. leta (mlajši in starejši mladoletniki ter mlajši polnoletniki ob izrečni kazenski sankciji). Temeljne osebnostne značilnosti te populacije so sorazmerno bližje popularni nosološki kategoriji MVO. Osrednji del te populacije (gojenci v PD Radeče in mladoletni obsojenci ter deloma obsojenci mlajši polnoletniki v KPD za mladoletnike v Celju in v KPD Dob pri Mirni) se lahko šteje po izkustveno dobljenih podatkih in znanstvenih raziskavah za t.i. intenzivno moteno (disocialno) mladostniško populacijo.

Stične točke med populacijo otrok in mladostnikov z MVO, ki se obravnava v naših vzgojnih zavodih, in populacijo mladoletnih obsojencev, mlajših polnoletnikov in gojencev v PD potrjuje tudi izkustveno dobljeni podatek, da se prav iz populacije, ki

se prvotno obravnava v vzgojnih zavodih, rekrutira kasneje tudi znaten del obsojencev v KPD oziroma gojencev v PD.

MCC poizkuša podati sistemski in celovit odgovor na nekatera ključna vprašanja, ki se nanašajo na problematiko institucionalnega obravnavanja mladostnih delinkventov v SR Sloveniji, s tem pa se dotika tudi širšega problema institucij, ki obravnavajo vedenjsko in osebnostno moteno mladino v SR Sloveniji na sploh, njihove klasifikacije glede na tretmanska izhodišča, pravne in pedagoške zahteve, kakor tudi vprašanja mreže teh ustanov in njihovega nadaljnega razvoja skladno s sodobnimi prevzgojnimi in drugimi strokovnimi zahtevami, družbenimi usmeritvami in materialnimi možnostmi.

V okviru zamisli o MCC so ta vprašanja obravnavana na sorazmerno nov način, in sicer kot sestavni del celovitega sistema preprečevanja in odpravljanja družbeno negativnih pojavov med otroki in mladino na ravni ožje teritorialne oziroma družbenopolitične skupnosti, kar predpostavlja integriranost vseh institucij za obravnavanje deviantne mladine v normalno življenjsko in socialno okolje, oziroma premagovanje segregacijskih učinkov in drugih negativnih posledic institucionalizacije.

V tej zvezi se kaže nujnost vsaj načelne opredelitve razmerja in medsebojne povezave med vzgojnimi zavodi za obravnavanje mladine z MVO kot posebnim sistemom vzgoje in izobraževanja ter med kazensko poboljševalnimi zavodi in prevzgojnim domom, ki obravnavajo mladostniško obsojeniško populacijo oziroma intenzivno motene disocialne mladostnike, kot posebnim delom v sistemu pravosodja oziroma izvrševanja kazenskih sankcij. Oblikovanje razvojne mreže enih in drugih institucij v SR Sloveniji vsekakor terjaja opredelitev nekaterih skupnih izhodišč ter ustvarjalno medsebojno sodelovanje pristojnih upravno-političnih, strokovnih, znanstveno-raziskovalnih in drugih družbenih dejavnikov v republiki ne glede na raznolikost sistemov, v okviru katerih obravnavamo kategorijo otrok in mladostnikov z MVO. Nujnost ustvarjalnega dialoga med vsemi zainteresiranimi dejavniki na tem področju ne narekujejo zgolj strokovni in znanstveno - teoretični, temveč tudi ekonomski in drugi širši družbeni razlogi, kar iz vidika sedanjih in bodočih družbeno gospodarskih razmer v naši republiki in državi ni zanemarljivo.

Prispevek o MCC smiselno nadaljuje enega izmed koreferatov posveta, ki se nanaša na prikaz koncepta prevzgojnega dela v KPD za mladoletnike in PD za mladoletnike, in sicer v tistem delu, ki govori o razvojnih usmeritvah obeh institucij ter o prizadevanjih za posodabljanje in intenziviranje prevzgojnega dela v njih.

V tem okviru kaže obravnavati tudi vsebino tega prispevka, ki predstavlja le idejne zasnove, ne pa dokončno in podrobno razdelanega idejnega projekta z vsemi potrebnimi strokovnimi argumenti, spremljajočimi študijami, analizami in variantnimi predlogi. Iz navedenih razlogov je razumeti vsebovana stališča in poglede v teh zasnovah le kot vzpodbudo in možnost za opredeljevanje lastnih stališč in razmišljanj ob določeni družbeno relevantni problematiki, ki vse udeležence na tem posvetu tako ali drugače prizadeva, s tem pa tudi širšo družbeno skupnost.

1.1. DRUŽBENE POBUDE IN STROKOVNA PRIZADEVANJA OB NASTANKU ZAMISLI O MCC

1.1.1. Vloga preventivnih in nadzorno-represivnih ukrepov pri premagovanju kriminalitete

Mladinska kriminaliteta in z njo kriminaliteta nasploh predstavlja v bistvu zapleten družbeni pojav, ki ga povzroča niz dejavnikov socialnega in individualnega značaja. Struktura in obseg tega pojava sta odvisna od družbenogospodarskih, političnih, kulturnih in drugih okoliščin, v katerih se pojavlja, kakor tudi od učinkovitosti ukrepov, katerih se loteva družba, da bi se zavarovala pred njim. Zato je boj zoper kriminal in druge socialno patološke pojave uspešen le tedaj, dakar se družba temu negativnemu pojavi upira s kompleksnim sistemom raznovrstnih in med seboj uravnanih preventivnih in nadzorno-represivnih ukrepov.

Družbena praksa in znanost nedvomno kažeta, da kriminala ni mogoče preprečiti le s prisilnimi ukrepi. Boj proti temu negativnemu pojavu ni uspešen, če je naperjen le proti njegovim posledicam, ne pa tudi proti njegovim vzrokom. Socialistična družba mora zato usmerjati svoje sile predvsem v preventivo. Preprečevanje in odpravljanje vzrokov kriminalitete in drugih oblik socialno deviantnega vedenja pa je naloga celotne družbe, ne samo državnih organov odkrivanja, pregona, sojenja in izvrševanja kazenskih sankcij, kar je bilo že večkrat poudarjeno. Za aktivno, posebej organizirano, medsebojno povezano in načrtno usmerjeno preventivno dejavnost za odstranjevanje vzrokov in za preprečevanje kriminala pa smo vsekakor še vedno premalo storili.

Praksa in številne longitudinalne študije v preteklosti nam vedno znova potrjujejo nešteto krat izrečeno misel, da je koristnejše in uspešnejše preprečevanje kot pa zdravljenje. Če so nam znani vzroki določenih pojavov, če so nam znane njihove korenine, je potrebno usmeriti prizadevanja k vzroku in jih poskušati odstraniti. Tak odnos do socialno patoloških in deviantnih pojavov je v osnovi smotern, učinkovit in v daljnji perspektivi tudi bolj ekonomičen, saj se družbena sredstva, vložena v preprečevanje, prej ali slej kompenzirajo pri sredstvih, ki jih je treba sicer vlagati v krepitve in širjenje vzgojnih zavodov, prevzgojnih in kazensko poboljševalnih domov, policijskega in sodnega aparata itd.

1.1.2. Nujnost oblikovanja celovitega modela preprečevanja in odpravljanja družbeno negativnih pojavov med otroki in mladino

Čista iluzija bi bilo pričakovati, da bodo mladinska kriminaliteta in druge oblike družbeno negativnih pojavov otrok in mladine postopoma upadli zgolj zaradi tega, ker gradimo in uveljavljamo humanistično vizijo samoupravnega socializma, torej v osnovi drugačen družbenoekonomski in politični sistem, kot pa je to slučaj v zapadnih in vzhodnih družbah. Kriminaliteti kot družbenemu pojavu se v ce-

loti ne more izogniti nobena družba, tudi naša, ki je in želi biti napredna. Lahko pa bistveno vplivamo na strukturo, obseg in dinamiko tega pojava, na večjo ali manjšo učinkovitost pri odpravljanju vzrokov za njegov nastanek, kakor tudi pri preprečevanju in odpravljanju njegovih posledic.

Več kot očitno je, da obseg in kvaliteta dosedanjih prizadevanj ne zadoščata in zato ne dajeta nobenih zagotovil, da se bodo razmere na tem področju izboljšale same po sebi. Torej je potrebna širša in kvalitetnejša dejavnost. Pri tem pa je nujno, da je dejavnost različnih nosilcev usklajena in oblikovana na enotnih izhodiščih. Zaradi značaja problema morajo biti ta izhodišča družbena.

Preprečevanje, to je prevenjajo družbeno negativnih pojavov otrok in mladine, ki jo moramo postaviti v središče strokovnih in družbenih prizadevanj, bi lahko označili s treh različnih vidikov, in sicer:

- kot organizacijo zdravega življenja, ki omogoča čimboljše socializacijo otrok (primarna prevenjajo);
- kot dejavnost, s katero želimo spoznati vzročna žarišča deviantnega vedenja in odpraviti ali vsaj ublažiti njihov negativni učinek (sekundarna prevenjajo);
- kot dejavnost, usmerjeno k že obstoječim deviantnim pojavom otrok in mladine zato, da bi jih odpravili, ublažili njihove negativne posledice in preprečili, da bi ponovno prišlo do njih (terciarna prevenjajo in kurativa v ožjem smislu).

Očitno je, da zajemata prvi dve skupini preventivnega delovanja vse institucije, v katere se otrok vključuje od svoje najnežnejše mladosti dalje - družino, vzgojno varstveno ustanovo, osnovno šolo in vse nadaljnje šole so vključene v ta splet -, ki ga dopolnjujejo dejavniki, ki imajo splošno vzgojno oblikovalno funkcijo (tisk, radio, televizija in druga sredstva množičnih komunikacij), ter dejavniki, ki imajo posebno vzgojno - oblikovalno funkcijo (družbene organizacije in društva, družbenopolitične organizacije, JLA idr). Medtem ko predstavlja primarna in sekundarna prevenjajo negativnega vedenja otrok in mladine v delokrogu tistih, ki ju izvršujejo, le majhen izsek, pa predstavlja terciarna prevenjajo temeljni delokrog posebnih, za delo z moteno mladino posebej specializiranih ustanov. Pri tem imamo v mislih dejavnost različnih dispanzerjev, socialnih služb, vzgojnih posvetovalnic in drugih sorodnih institucij vse do vzgojnih zavodov in kazensko popoljševalnih domov.

Dejavnost vseh navedenih institucij bi lahko opredelili kot sistem družbene prevenjajo - ne glede na dejstvo, da imamo v resnici opravka z različnimi podsistemi - le v primeru, če bi bile vse institucije med seboj optimalno usklajene, če bi delovale iz jasno opredeljenih splošnih in posebnih strokovnih ter družbenih izhodišč, če bi vsaka izmed institucij učinkovito izvajala svojo specifično strokovno vlogo skladno s širšo in enotno opredeljeno strokovno doktrino in družbeno funkcijo.

Kritična premočitve učinkovitosti prikazanih različnih oblik preventivnih dejavnosti za razdobje, ki je za nami, kaže, da še nismo uspeli izoblikovati strokovno in družbeno verificiranega modela preprečevanja in odpravljanja družbeno negativnih pojavov otrok in mladine. Preventivnim oblikam in akcijam smo posvečali manjšo pozornost, čeprav tega področja v primerjavi s kurativo nismo povsem zanemarjali.

Izhajajoč iz takšne ocene in dosežanih družbenih usmeritev na področju opravnovanja družbeno negativnih pojavov otrok in mladine, se kaže potreba po oblikovanju in podrobnejši razčlenitvi splošnega, strokovno (znanstveno-teoretično) utemeljenega in družbenopolitično sprejemljivega koncepta prevencije, v okviru katerega bomo v prihodnje vgrajevali nove elemente v skladu s strokovnimi dognanji, družbeno prakso in objektivnimi možnostmi.

Takšen strokovno in družbeno verificiran koncept naj se v praksi izraža s konkretnim organizacijskim modelom, ki mora v sebi organsko povezovati in medsebojno združevati sestavine primarne, sekundarne in terciarne prevencije oziroma kurative, pri čemer je iz razlogov racionalnosti in učinkovitosti potrebno združevati vse strokovne, laične in družbene napore ter potencialne v določeni teritorialni oziroma družbenopolitični skupnosti.

Pri tem kaže prožno uporabiti vse pozitivne izkušnje in doslej ustvarjene objektivne pogoje na terenu v skladu z idejo prevencije. To pomeni, da ni bistvenega pomena to, kdo je na terenu nosilec preventivne akcije, krajevna skupnost, mladinski klub, center za socialno delo, vzgojno varstvena ali druga vzgojno izobraževalna organizacija itd. Nosilec preventivne akcije na kakem območju naj bo skupnost, organizacija ali društvo, ki je trenutno najbolj organizacijsko in kadrovske sposobna prevzeti vlogo preventivnega delovanja in usklajevanja dejavnosti vseh.

Že uveljavljenih strokovnih institucij in oblik združevanja ne kaže rušiti, niti bistveno menjati njihove osnovne koncepcije, temveč dati pobudo za njihovo večjo učinkovitost, strokovnost, medsebojno usklajenost in povezanost.

Strokovne institucije, društva, organi in družbenopolitične organizacije in skupnosti bi lahko z več medsebojnega dogovarjanja in neposrednega sodelovanja ob sedanjih objektivnih možnostih dvignile kvaliteto in kvantiteto svojega dela na področju prevencije.

Ob primernem upoštevanju orisanih strokovnih in družbenih izhodišč bi lahko na področju preprečevanja in odpravljanja družbeno negativnih pojavov otrok in mladine dosegli bistveno boljše rezultate, ob manjši udeležbi potrebnih družbenih sredstev. Takšna orientacija v prihodnosti bi pomenila - z izjemo nekaterih utemeljenih investicij tudi na področju preventivne dejavnosti - intenzifikacijo obstoječega sistema, to je njegovo večjo sinhroniziranost, integriranost in organiziranost, predvsem pa tehtno vsebinsko dopolnitev z

racionalnejšim izkoriščanjem znanja, materialnih sredstev in drugih obstoječih možnosti.

1.1.3. Neposredne pobude za nastanek zamisli o MCC

Prvi zametki ideje o MCC kot konkretizaciji pravkar razpravljane integrativnega modela preprečitve družbeno negativnih pojavov otrok in mladine na ravni ožje teritorialno-politične skupnosti s posebnim ozirom na možnosti izboljšanja obstoječega načina obravnavanja (prevzgoje) mladostnih delinkventov, so se porodili že konec leta 1976 oziroma najkasneje na začetku leta 1977, in sicer v okviru širših strokovnih in družbenih prizadevanj tedanjega Okrožnega sodišča v Celju.²

Skupina, sestavljena iz vrst predstavnikov zainteresiranih strokovnih služb in ustanov, ki so blizu naravi dela sodišča (center za socialno delo, skupnost socialnega skrbstva, uprava javne varnosti, postaja milice, KPD za mladostnike in zapori Celje in drugi), je svoja strokovna prizadevanja in akcijske napore usmerila v iskanje strokovno-organizacijskih rešitev, ki naj pripomorejo k izboljšanju dela strokovnih institucij, zlasti v zvezi z njihovimi nalogami pri uveljavljanju in izvajanju sprememb, ki sta jih prinesla nova kazenska in socialna zakonodaja. Posebno pozornost je skupina namenila problematiki primerno - preventivne dejavnosti in širši družbeni problematiki razvojno motenih otrok in mladostnikov s posebnim ozirom na izboljšanje objektivnih in subjektivnih pogojev za organizirano preživljanje prostega časa mladih.

Pri tem je bila večkrat izražena zahteva po usklajenejšem delovanju vseh nosilcev preventivne in socialne politike v občini, zlasti strokovnih svetovalnih služb na šolah, centra za socialno delo, poklicne in vzgojne posvetovalnice, organov pravosodja, pregona in izvrševanja ter drugih ob upoštevanju enotno dogovorjenih sklepov in smernic Sveta za socialno politiko pri Občinski konferenci SZDL o teh vprašanjih.

Skupina je ves čas svojega delovanja zastavila in izvajala svoje naloge celovito, to je v smeri oblikovanja posameznih elementov bodočega integrativnega modela, v katerem bi se v funkcionalno organizacijskem in vsebinsko - strokovnem smislu prepletale in medsebojno dopolnjevale sestavine primarno - sekundarno in terciarno - preventivne dejavnosti v obliki celovitega sistema preprečevanja in odpravljanja družbeno negativnih pojavov otrok in mladine na ravni občine.

Vzporedno s strokovnimi in širšimi družbenimi prizadevanji skupine za preprečevanje družbeno negativnih pojavov otrok in mladine pri Svetu za socialno politiko pri OK SZDL Celje so bili dalj časa prisotni tudi naporu celjske mladinske organizacije, in sicer na področju iskanja možnih novih oblik vključevanja mladih v ustvarjalno samoupravno in širše družbeno delovanje v občini s posebnim poudarkom na večje in usklajenejše izkoriščanje možnosti, ki jih nudijo prostocasne interesno-rekreativne dejavnosti mladih.

Pri tem je bila posebna pozornost OK ZSMS Celje usmerjena tudi na področje mladoletnega prestopništva. V ta namen je OK ZSMS v aprilu 1977 leta organizirala posebno javno tribuno z naslovom "Mladoletni prestopniki - socialni problemi". Na javni tribuni je celjska mladinska organizacija sprejela vrsto pomembnih sklepov³, med njimi tudi takšne, da je potrebno v seminarje in druge oblike izobraževanja, ki potekajo v okviru ZSMS, vključiti vprašanja etičnega pogleda na mladoletno prestopništvo, nadalje, da je naloga OO ZSMS, da vse mladoletne prestopnike po vrnitvi iz KPD vključi v delo OO ZSMS in jim zaupa naloge, ki ustrezajo njihovim sposobnostim ter končno, da je naloga OO ZSMS tako v krajevnih skupnostih kot v delovnih organizacijah in šolah, da neposredno sodelujejo s KPD in mladimi v njih. Z njimi je potrebno navezovati stike in sodelovati na vseh področjih dela ZSMS, predvsem pa na interesnih področjih (šport, kultura, ljudska tehnika idr.).

Z navedenimi sklepi in stališči je celjska mladinska organizacija na svojevrsten in presenetljivo sodoben način opozorila na znane probleme in pereča vprašanja mladoletnega prestopništva ter izrazila pripravljenost, da v okviru svojih možnosti in skladno z vlogo, ki jo ima v družbi, prispeva k iskanju sodobnejših načinov prevzgoje in resocializacije mladoletnih prestopnikov v času prestajanja kazni odvzema prostosti, kakor tudi za uspešnejše nadaljevanje njihove resocializacije po prestani kazni. S takšnimi stališči in razmišljanji so mladi v Celju že anticipirali kasnejši potek družbenih prizadevanj, ki gredo, kot vemo danes, odločno v smeri podružbljanja prestajanja kazni, resocializacije in pomoči obsojenim osebam po prestani kazni.

Ob takšni usmeritvi je bila že od vsega začetka nakazana možnost, da se ideja mladinskega centra izkoristi za uresničevanje teh prizadevanj, se pravi, da bi mladoletne prestopnike iz KPD neposredno vključevali v organizirane prostočasne in ostale aktivnosti mladih, ki bi potekale v okviru MCC oziroma v okviru krajevne organizacije ZSMS.

Mladi v Celju so si v prvotni zasnovi zamislili MCC kot uredništev razširjene ideje Tradicionalnega mladinskega kluba, kjer naj bi ustvarili potrebne prostorske, materialne in kadrovske pogoje za množičnejše organizirano izkoriščanje prostega časa.

V tej prvotni, vsekakor ožji idejni zasnovi MCC⁴, naj bi svoje interese in možnosti združevale naslednje organizacije: mladinski klub, občinski center klubov OZN, klub celjskih študentov s študentskim servisom, občinska plesna šola in sekcija mladih literatov. Motive za takšno idejno zasnovo MCC so mladi iskali predvsem v izsledkih preliminarnih študije o problematiki preživljanja prostega časa mladih⁵ in v družbenih usmeritvah, sprejetih na 9. kongresu ZSMS, ki je posvetil posebno pozornost specializiranim organizacijam in društvom, ki vključujejo v svojo dejavnost mladino.

Čeprav v gradivu OK ZSMS Celje, ki se nanaša na prvotno idejno zasnovo MCC, v programski usmeritvi ni posebej iz-

postavljen primarno preventivni vidik, pa je evidentno in razumljivo samo po sebi, da bi takšen mladinski center oziroma takšna razširjena vsebina mladinskega kluba s svojo organizirano, množično in interesno razgibano dejavnostjo odigrala tudi pomembno socialno - preventivno vlogo. V tej zvezi pa iz sklepov in stališč, sprejetih na citirani problemski konferenci OK ZSMS Celje, vsaj implicitno izhaja, da bi MCC tudi v svoji prvotni zasnovi poleg primarno preventivne dejavnosti predstavljal tudi svojevrstno obliko sodobnejšega gledanja na prevzgojo in resocializacijo mladoletnih prestopnikov. Le-ti naj bi se neposredno vključevali v organizirane dejavnosti, ki bi potekale v okviru MCC. S takšnim pojmovanjem je bila že na samem začetku snovanja ideje o MCC prisotna misel o nujnosti integracije KPD za mladoletnike z normalnim življenjskim in širšim družbenim okoljem, s tem pa tudi očitnost spoznanja, da resocializacija mladoletnih prestopnikov ne more biti le stvar strokovnih in drugih pristojnih državnih organov, temveč zadeva širše družbene skupnosti, torej tudi in zlasti mladinske organizacije.

Ta, spočetka le anticipirana ideja integracije KPD-ja in institucij, ki se kakorkoli ukvarjajo z moteno mladino, z normalnim socialnim okoljem, je v kasnejši razdelavi celotne zamisli o MCC dobivala vedno jasnejšo notranjo vsebino in zunanjo podobo, svoj ustrezen politični izraz pa v odločni zahtevi po odpiranju institucij nasproti javnosti in podružbljanju njihovih temeljnih funkcij.

Med neposredne družbene in strokovne pobude za nastanek zamisli o MCC je končno šteti tudi perečo prostorsko in drugo funkcionalno problematiko KPD za mladoletnike in zaporov v Celju ter širšo strokovno in družbeno problematiko, ki se nanaša na obravnavanje mladinske kriminalitete v SR Sloveniji na sploh, kar je bilo posebej izpostavljeno v znani študiji Vrhovnega sodišča SRS o aktualnih problemih mladoletniškega prestopništva v letu 1978⁶, kasneje, zlasti v letih 1979 in 1980 pa tudi v znanih stališčih in ugotovitvah naših najvišjih političnih in predstavniških teles, zlasti Predsedstva RK SZDL Slovenije⁷, Predsedstva SR Slovenije⁸,⁹, Republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije ter delovnih teles Skupščine SR Slovenije¹⁰, ko so na teh ravneh ocenjevali uresničevanje novele zakona o izvrševanju kazenskih sankcij ter ožjo problematiko kazensko poboljševalnih zavodov z vidika sprejetih družbenopolitičnih usmeritev na tem področju.

V teh razpravah je bilo med drugim poudarjeno, da nova kazenska zakonodaja in razmere na področju izvrševanja kazni zahtevajo, da se uveljavijo sodobnejše prevzgojne metode pri izvrševanju kazni. Sodobnejših prevzgojnih metod v obatoječih kazenskih poboljševalnih zavodih pa ni mogoče izvajati, ker večina zavodov ne ustreza niti sedanjim minimalnim standardom.

Te ugotovitve se nanašajo še zlasti na kazensko poboljševalni zavod za mladoletnike v Celju, v katerem ni ustreznih šolskih prostorov za osnovnošolsko in poklicno izobraževanje, učnih delavnic in primernih prostorov za terapevt-

sko dejavnost, primernih prostorov za delovno in politehnično vzgojo, zlasti pa je akutno pomanjkanje primernih prostorov, objektov in površin za športne, telesno vzgojne in druge interesno-rekreativne dejavnosti obsojencev, brez česar si ni mogoče zamisliti sodobne prevzgoje mladoletnih obsojencev, medtem ko tudi obstoječi bivalni prostori in drugi objekti ne ustrezajo predpisanim standardom.

Ob takšni kritični oceni obstoječega stanja na področju izvrševanja prostostne kazni mladoletniškega zapora je bilo s sprejetjem zakona o investicijskih vlaganjih SR Slovenije v graditev objektov in nabavo opreme v obdobju od leta 1978 do leta 1982 (Ur. list SRS, št. 17/78) verificirano stališče širše družbene skupnosti, da mora biti razvojna projekcija KPD za mladoletnikev Celju usmerjena v gradnjo novega KPD na novi lokaciji na območju občine Celje.

Z novogradnjo KPD-ja za mladoletnike naj bi v osnovi zasledovali in uresničili predvsem naslednje tri globalne cilje:

- Zagotoviti obsojenim mladoletnikom in mlajšim polnoletnikom humanejše življenjske in delovne razmere v času prestajanja kazni skladno s predpisanimi strokovnimi standardi, s posebnim poudarkom na zagotavljanju ustreznih prostorskih, materialnih in kadrovskih pogojev za njihovo kompleksno psihopedagoško, socialno in terapevtsko obravnavanje, s čemer bi doslednejše upoštevali zahteve pozitivnih zakonskih predpisov, ki se nanašajo na obravnavo mladostnih delinkventov. S tem bi bistveno zmanjšali razkorak med pozitivno zakonodajo, proklamirano družbeno politiko in obstoječo prakso;
- z idejno zasnovo in izvedbenimi rešitvami novega KPD za mladoletnike in mlajše polnoletnike je potrebno ustvariti čim več pogojev za celovito in kvalitetno razreševanje vseh protislovij, ki jih nosi v sebi resocializacijski proces, izvajan v institucionalnih okvirih. Takšen cilj pa je mogoče vsaj v načelu uresničevati le v procesu integracije kazenskega zavoda z normalnim družbenim in življenjskim okoljem, oziroma z odpiranjem kazenskega zavoda nasproti družbenemu okolju v obliki sproščanja in preoblikovanja obstoječega zaprtega režima v svobodnejši odprti in polodprti režim prestajanja kazni, k čemur lahko veliko doprinaša tudi dosledno uveljavljanje podružbljanja prestajanja kazni, resocializacije in pomoči obsojenim osebam po prestani kazni;
- novi KPD za mladoletnike in mlajše polnoletnike v okviru širše koncipiranega mladinskega centra v Celju naj predstavlja zametek kompleksnega, sodobnejšega, učinkovitejšega, predvsem pa naši penološki praksi in našim družbenim hotenjem prilagojenega systemskega razreševanja pereče problematike mladoletnega prestopništva v SR Sloveniji nasploh, kar naj omogoči, da se vključitvijo vseh strokovnih, znanstveno-raziskovalnih, upravopolitičnih in družbenopolitičnih dejavnikov v republiko pri nas vendarle izdela in družbeno verificira ustrezen

pristop in nato program dejavnosti za preprečevanje mladoletnega prestopništva in za resocializacijo mladostnih delinkventov.

Zamisel o MCC je torej že od vsega začetka predpostavljala nujnost celovitega pristopa v razreševanju družbeno negativnih pojavov otrok in mladine, s težiščem na preprečevanju mladoletnega prestopništva in posodabljanju resocializacijskih prizadevanj. Pobude za njen nastanek in razvoj so prišle torej iz neposredne penološke in družbene prakse oziroma iz njenih potreb v ožji družbenopolitični skupnosti. Pomemben impulz pri tem pa so zlasti v zadnjem času prispevala družbena prizadevanja in usmeritve pristojnih republiških dejavnikov, zlasti Predsedstva RK SZDL Slovenije in Predsedstva SR Slovenije ter Republiškega sekretariata za pravosodje, upravo in proračun SR Slovenije.

Zamisel o MCC je v zadnjem času zbudila pozornost tudi pri določenih znanstveno-raziskovalnih krogih (kriminološki inštitut, pravna fakulteta)^{11, 12} in vse kaže, da je dozorel trenutek za vodenje ustvarjalnega dialoga med teorijo in družbeno prakso, od tega pa si lahko obetamo dodatnih spodbud, ki naj pripomorejo k optimalnim rešitvam, zlasti k uresničevanju tistih sestavin v celotni idejni zasnovi MCC, ki bi resnično pomenile nove, kvalitetne in učinkovite rešitve glede na obstoječo prakso pri nas in v svetu.

1.2. PREDSTAVITEV ZAMISLI O MCC IN NJENIH SESTAVNIH DELOV

Pod vplivom orisanih strokovnih in širših družbenih pobud se je postopoma izkristalizirala zamisel o MCC kot možni organizacijski obliki celovitega modela za učinkovitejše preprečevanje in obravnavanje družbeno negativnih pojavov otrok in mladine na ravni občine, in ki je končno z določenimi vsebinskimi dopolnitvami našla svoj neposredni izraz v znani shemi mag. Vidmarja³, podrobnejšo vsebinsko obrazložitev pa v ustreznih informacijskih obrazložitvah,^{14, 15, 16, 17} ki jih je pripravila posebna delovna skupina pri Svetu za socialno politiko OK SZDL Celje.

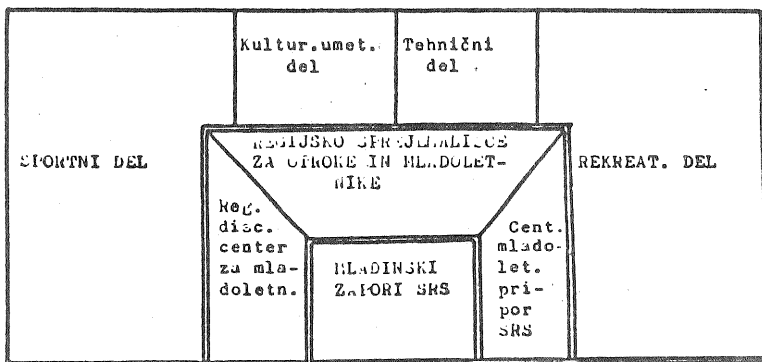
V nadaljevanju tega prispevka želimo koncept MCC najprej predstaviti v svoji izvorni obliki, tako kot je bil zamišljen po citirani shemi mag. Vidmarja in pojasnjen v priloženih informacijskih obrazložitvah. Doslej se je tudi le-ta inačica MCC obravnavala v različnih strokovnih in družbenih sredinah, ki so imele za posledico nove pobude, s tem pa tudi določene spremembe za sam koncept MCC, na kar bomo v nadaljevanju posebej opozorili. Pri opisu posameznih sestavin MCC se bomo zaradi lažjega razumevanja posluževali delovnih nazivov, tako kot so bili uporabljeni v izvornem konceptu.

1.2.1. Posamezne sestavine - institucije v okviru zamisli MCC

Po izvornem konceptu je MCC zamišljen kot integriran sistem med seboj tesno povezanih institucij, katerih osnovna dejav-

nost je v funkciji bodisi primarne, sekundarne ali terciarne prevencije, in sicer v pomenu, kot smo ga opredelili v poglavju 1.1.2. tega prispevka. Shematično je ta sistem ponazorjen z dvema inačicama - shemama, in sicer s prvo "prostorsko shemo", ki daje pregled nad vsemi institucijami MCC in določa hkrati tudi zamišljena medsebojna razmerja med njimi oziroma njihovo prostorsko razporeditev; in drugo t.i. "shemo koncentričnih krogov", s katero smo želeli ponazoriti specifični vidik integracije med institucijami glede na obravnavano populacijo v njih, to je vidik razmerja med deviantno in normalno populacijo. Osnovna teza ali bolje rečeno izhodiščna hipoteza, na kateri temelji celotni koncept MCC - ne glede na obe prikazani shemi - namreč je, citirano po mag. Vidmarju, da je "prevzgoja mladoletnega prestopnika najuspešnejša v t.i. normalnem okolju, z neopaznim, indirektnim in vsakovrstnim vplivom na vrstnika".

Prikaz institucij MCC po "prostorski shemi"
(po shemi mag. Vidmarja)

Kulturno-umetniški del: dvorana, klubski prostori, knjižnica, razstavniki prostori itd.

Tehnični del: objekti tehnične dejavnosti in športov, delavnice in delovne priprave itd.

Športni del: objekti in površine za nekatere tekmovalne in vrhunske športe

Rekreativni del: objekti in površine za množičnost in splošno vadbo in rekreacijo

Po prikazani prostorski shemi so institucije terciarne prevencije (KPD za mladoletnike in mlajše polnoletnike) definirane kot institucije "prvega kroga", institucije sekundarne prevencije (disciplinski center, sprejemališče in centralni priprav za mladoletnike) kot institucije "drugega kroga", institucije primarne prevencije (objekti in površine kulturno-

umetniškega, tehniškega, športnega in rekreativnega dela) kot institucije "tretjega kroga".

Glede na dejanske ožje in širše družbene potrebe ter obstoječi in predvideni status posameznih institucij, je celotni idejni projekt MCC koncipiran kot objekt komunalnega, regionalnega in republiškega pomena. Tako sta na primer zamišljena KPD za mladoletnike in mlajše polnoletnike ter centralni pripor za mladoletnike kot centralni republiški instituciji, medtem ko so institucije sekundarne prevencije oziroma drugega kroga opredeljene bodisi kot komunalne ali regijske institucije, odvisno od dogovorjenih potreb. Objekti in površine za primarno - preventivne dejavnosti - institucije tretjega kroga - so opredeljene pretežno kot institucije občinskega pomena, v športnem (objekti in površine za vrhunski šport) in tehničnem delu (specializirane tehnične, modelarske in druge delavnice) pa so nakazane tudi razvojne možnosti regionalnega pomena.

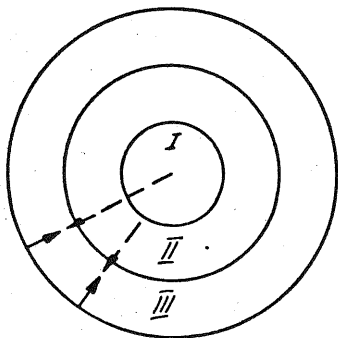
Celotna "prostorska shema" želi ponazoriti idejo integrirane sistema, torej kompleksni sklop institucij, ki so s svojo temeljno, vzporedno ali stransko dejavnostjo kakorkoli v funkciji preprečevanja družbeno negativnih pojavov otrok in mladine, seveda s posebnim ozirom na preprečevanju mladoletnega prestopništva. Prav glede na ta posebni vidik in ob upoštevanju izhodiščne hipoteze, da je prevzgoja mladoletnega prestopnika tembolj učinkovita, kolikor bolj poteka v pogojih normalnega življenjskega in socialnega okolja, se v tej shemi institucije drugega in tretjega kroga funkcionalno in prostorsko osredotočajo na osrednji objekt, ki ga predstavlja KPD za mladoletnike in mlajše polnoletnike, medtem ko so dejansko pojmovane kot samostojne prostorske in funkcionalne enote.

Sistem dvojnih in enojnih vmesnih linij v prikazani shemi ponazarja idejo, da bi v celotnem kompleksu institucij MCC obravnavali deviantne in potencialno deviantne otroke in mladostnike čimbolj integrirano ob vplivih "normalne" mladine in pogojih normalnega, vendar posebej strukturiranega okolja. Takšno integrirano obravnavanje bi bilo najbolj izrazito za populacijo otrok in mladostnikov v okviru institucij drugega kroga (z izjemo centralnega pripora), kar je v shemi ponazorjeno s tem, da se te institucije prostorsko neposredno stikajo s institucijami tretjega kroga. Po celotni idejni zasnovi MCC je predpostavljeno integrirano obravnavanje tudi za mladostne delinkvente v okviru KPD za mladoletnike in mlajše polnoletnike, vendar v strokovno specifičnih in diferenciranih oblikah, ki naj bi omilile ali preprečile vplive kriminalne infekcije oziroma subkulture deviantnih mladostnikov na normalne vrstnike. Ta ideja je v shemi ponazorjena s prostorsko osredotočenostjo institucij tretjega in drugega kroga okoli KPD za mladoletnike kot institucije prvega kroga.

Prikaz institucij MCC po "shemi koncentričnih krogov"
(po shemi avtorja tega prispevka)

V nadaljnjih razmišljanjih, kako še bolj neposredno in v zgoščeni shematični obliki ponazoriti izhodiščno hipotezo, to je idejo integriranega obravnavanja deviantne mladine, posebej tiste, ki jo vključujejo institucije, kakršen je KPD za mladoletnike, smo prišli do ponazoritve celotne zamisli MCC v obliki koncentričnih krogov, kjer institucije prvega, drugega in tretjega kroga izhajajo ena iz druge, s čemer je determinirana tudi njihova prostorska oz. akcijska (funkcionalna) bližina, kar je zlasti pomembno iz vidika obvladovanja in reguliranja morebitnih negativnih vplivov socialne interakcije med normalno in deviantno mladostniško populacijo (vplivi kriminalne infekcije, subkulture, stigmatizacije idr.).

- I. - institucije prvega kroga (KPD za mladoletnike in centralni mladoletniški pripor)
- II - institucije drugega kroga (disciplinski center, sprejemališče, diagnostično-triažni center)
- III- institucije tretjega kroga oziroma mladinski center v ožjem smislu (objekti in površine za pristočasne, rekreativne oziroma interesne dejavnosti mladih)

Iz sheme je razvidno, da bi morale biti posamezne institucije MCC prostorsko razporejene tako, da bi bila socialna interakcija najbolj neposredna in "odprta" med populacijama mladih iz II. in III. kroga, medtem ko bi bila interakcija (integracija) med populacijo I. in III. kroga možna le v manjšem obsegu (odvisno od strokovnih ocen in dejanskih izkušenj) in v specifičnih organizacijskih oblikah. Takšna razporeditev objektov in površin bi ustrezala tudi iz vidika funkcionalnih povezav med posameznimi institucijami. Tako bi se lahko dejavnost disciplinskega in diagnostično-triažnega

centra ter sprejemališča že zaradi narave temeljne dejavnosti ter institucij in praviloma blažjih oblik motenosti obravnavane populacije, neposredno stajala za dejavnostjo in populacijo institucij III. kroga. Zato je iz sheme razvidno, da sta si vmesni in zunanji krog kot instituciji II. in III. kroga prostorsko najbolj blizu, pri čemer sta zlasti zunanji in vmesni krog opredeljena kot normalno resocializacijsko polje.

Drugačno pa je s to shemo podano izhodišče za KPD, ki bi bil prostorsko vendarle težje dostopen populaciji II. in III. kroga (posebno njegov zaprti del), ker gre v primeru KPD za obravnavo intenzivno motenih mladostnih delinkventov. Vendar osnovna koncepcija integriranega obravnavanja deviantne mladine zahteva vsaj občasne globlje in usmerjene stike tudi med populacijama mladostnikov iz I. in II. oziroma III. kroga. Iz teh razlogov se zato do določene mere tudi prostorska bližina KPD in institucij III. kroga postavlja kot predpogoj za učinkovito funkcioniranje celotnega KPD, oziroma posebej tistega njegovega dela, ki bi bil zasnovan po načelih svobodnejšega režima prestajanja kazni (odprti in pol-odprti oddelek KPD).

Orisani prostorski princip, ki je zamišljen hkrati tudi kot funkcionalni princip (programsko oziroma vsebinsko sodelovanje med institucijami), je opredeljen le kot možni temeljni izhodiščni okvir za MCC, ki bi ga bilo mogoče v praktični izvedbi še podrobnejše diferencirati, pač glede na to, v kolikšni meri bi bili pripravljene ideje socialne integracije v prevzgoji mladostnih delinkventov izpeljati do konca, seveda z upoštevanjem vseh potrebnih strokovnih in družbenih vidikov.

1.2.2. Nekatere vsebinske spremembe in dopolnitve kot modifikacija prvotne zamisli o MCC

Ko je bil koncept MCC v svoji izvorni obliki predstavljen pristojnim upravno-političnim dejavnikom, se je zlasti pod vplivom sodobnih penoloških prizadevanj in družbenih usmeritev na tem področju porodila misel, da bi mogli hkrati z razreševanjem pereče prostorske in druge funkcionalne problematike KPD za mladoletnike Celje v okviru idejnega projekta MCC, pristopiti tudi k sistemskemu razreševanju aktualne problematike na področju institucionalnega obravnavanja mladoletniške kriminalitete v SR Sloveniji na sploh, pri čemer naj bi v okvir idejnega projekta MCC vključili tudi možnost izvrševanja vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom ter izvrševanja prostotne kazni nad obsojenci mlajšimi polnoletniki. Slednji prestajajo prostotno kazen bodisi v zaporih v Celju ali v KPD Dob pri Mirni, odvisno od višine izrečene kazni oziroma tretmanskih možnosti v obeh penalnih institucijah, kar pa niti iz strokovnih niti iz formalnopravnih vidikov ni optimalna rešitev.

Takšni zamisli sta botrovala predvsem dva osnovna razloga, in sicer prvi, da se kategorijo mlajših polnoletnih obsojencev odtegne negativnim vplivom prevladujoče zaporske subkulture in kriminalne infekcije, ki jo ustvarjajo odrasli obso-

jenci, med njimi zlasti povratniki, s čemer bi tudi tej kategoriji sorazmerno mladih obsojencev omogočili adekvatnejši tretman in ga približali normalnemu utripu večjega kulturnega in mestnega središča, kot pa je to slučaj na sedanji lokaciji; ter drugi, da se izvrševanje vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom postavi na takšne strokovne in družbene temelje, ki bodo zagotavljali vsaj optimalno doseganje njegovega osnovnega namena. Slednje pa terja integriranost prevzgojnega doma z večjim kulturnim, vzgojno-izobraževalnim in družbeno-političnim središčem, kakor tudi takšne objekte, prostore in površine ter zlasti kadre, da bo mogoče obravnavati intenzivno motene mladostnike oziroma gojence prevzgojnega doma (disocialne osebnosti) po sodobnejših strokovnih načelih pod optimalnejšimi delovnimi pogoji, kot je to slučaj danes.

Več kot očitno je, da vseh teh ciljev, ki si jih zastavljamo ob iskanju perspektive za izvrševanje vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom na obstoječi lokaciji v Radečah ne bo mogoče uresničiti navkljub pozitivnim naporom subjektivnih činiteljev (upravnega in strokovnega osebja prevzgojnega doma) ter intenzivnim dodatnim materialnim vlaganjem v obstoječe nefunkcionalne objekte. Do tega spoznanja smo prišli tudi na podlagi primera celjskih zaporov, predno smo začeli globlje razmišljati o njegovi razvojni projekciji v okviru koncepta MCC.

Tako koncipiran projekt MCC bi bil v prvi fazi svojega delovanja - vsaj kar zadeva njegov zavodski oziroma institucionalni del - vsekakor objekt republiškega značaja, ki pa bi v dolgoročni perspektivi, ko bi skladno z materialnimi in kadrovskimi možnostmi postopoma uveljavili regijski princip prestajanja kazni, postal regijska ustanova (za potrebe vzhodne regije v SR Sloveniji).

Po dolgoročni razvojni projekciji kazenskih poboljševalnih zavodov v SR Sloveniji naj bi razvili več takšnih regijskih centrov, s katerimi bi ustvarili pogoje za intenzivnejše in diferencirano strokovno obravnavanje različnih kategorij obsojenih oseb, vključno z mladoletniki in mlajšimi polnoletniki, pri čemer bi ohranjali njihov stik z družinskim oziroma ožjim socialnim okoljem v vseh fazah resocializacije.

Po tej razvojni projekciji kazenskih poboljševalnih zavodov se nasproti sedanji alternativni, ki jo ponazarja obstoj sorazmerno velikih in centralnih zavodov, ki sledijo v praksi, gledano iz tretmanskih vidikov, bolj načelu zunanje kot pa notranje diferenciacije, kar posledično tudi v precejšnji meri pogojuje prevladujočo zaprtost zavodskih režimov in njihovo sorazmerno odtujenost od vplivov in pobud iz normalnega življenjskega in socialnega okolja, postavlja alternativa regijskega principa prestajanja kazni, ki predpostavlja razvoj manjših, zato pa tretmansko učinkovitejših penalnih institucij, v katerih bo mogoče izvajati sodobnejši tretman vključno s sproščanjem zavodskih režimov, ob zahtevi, da se ohranjajo, negujejo in poglobljajo raznovrstni vzpodbudni stiki med kazenskim zavodom in njegovim širšim socialnim okoljem v vseh fazah resocializacije.

Regijska projekcija prestajanja prostostnih kazni, ki je dobila vsa podporo tudi v sprejetih družbenopolitičnih usmeritvah, ki se nanašajo na oceno o uresničevanju novele zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, omogoča ustreznejše izhodišče za hitrejšo uveljavljanje nekaterih sodobnejših trendov na področju kriminologije in penologije v svetu¹⁸ tudi v naših družbenih razmerah. Eden izmed takšnih trendov je vsekakor, gledano v svetovnem merilu, gradnja manjših in opuščanje velikih kazenskih zavodov, nadalje težnja po deinstitucionalizaciji in odpiranju zavodov nasproti socialnemu okolju, oziroma čimbolj integrirano obravnavanje deviantne populacije kot protiutež njeni segregaciji in socialni izolaciji, sproščanje zavodskih režimov v obliki ustanavljanja odprtih in polodprtih oddelkov pri matičnih zavodih oziroma ustanavljanje samostojnih tovrstnih zavodov, uvažanje psihodinamičnih in drugih intenzivnih terapevtskih modelov v koncept prevzgoje ipd. Uveljavljanje teh trendov dokazuje, da se je mogoče uspešnejše boriti zoper številne negativne posledice, ki jih nosi v sebi zaporska situacija oziroma institucionalizacija nasploh, pri čemer se misli zlasti na obvladovanje obsojeniške subkulture, vplivov kriminalne infekcije, socialne stigmatizacije in drugih negativnih pojavov, kot pa je to slučaj v tradicionalnih kazenskih zavodih kot totalnih institucijah.

Tem težnjam je v celotnem povojnem razdobju deloma sledila jugoslovanska, z njo pa tudi slovenska penološka praksa, in sicer v vidu orientacije, da se kazensko poboljševalni zavodi kot pretežno nadzorno - represivne ustanove postopoma preoblikujejo v tretmanske institucije¹⁹, to je v zavode za psihopedagoško, socialno, terapevtsko in drugo strokovno diferencirano obravnavanje obsojenih oseb s ciljem njihove čimuspnejše ponovne vključitve v življenje, delo in družbo.

V zadnjem času so ta prizadevanja dobila tudi svoj specifični politični izraz, kjer je v širšem kontekstu družbenih naporov za ustavno preobrazbo pravosodnega sistema bila odločno izpostavljena zahteva po podružbljanju prestajanja kazni, resocializacije in pomoči osebam po prestani kazni. Ideja podružbljanja sili kazenske zavode iz anonimnosti, da se odprejo nasproti javnosti oziroma družbi in da v družbi in skupaj z družbo odkrijejo nova pota za učinkovitejše opravljanje svojega temeljnega poslanstva, to je prevzgoje in resocializacije obsojenih oseb.

Če se sedaj ponovno vrnemo k našim razmišljanjem o idejni zasnovi MCC, lahko zaključimo, da predstavlja razvojni projekt MCC v obstoječi modificirani (razširjeni) varianti tudi zametek bodoče regionalne projekcije izvrševanja prostostnih kazni nad obsojenimi mladoletniki in mlajšimi polnoletniki, hkrati s tem pa se še v naprej ohranja prvotna zamisel o integriranem sistemu primarne, sekundarne in terciarne prevenije družbeno negativnih pojavov otrok in mladine na ravni ožje teritorialno-politične skupnosti.

Četudi so nekatere organizacijske in prostorske rešitve s pomočjo prikazanih shem in uporabljenih delovnih nazivov nekoliko zameglile predstavitev osnovne ideje celotnega idej-

nega projekta, je potrebno ob zaključku naše predstavitve nedvoumno povdariti, da s celotno zamisljivo MCC ni bila mišljena fizična, to je prostorska in pravna integracija posameznih institucij (KPD-ja, disciplinskega centra, prevzgojnega doma, mladinskega kluba itd.), saj je očitno, da bi takšna rešitev predstavljala umetno, življenju odtujeno tvorbo, katero bi težko opredelili z obstoječim pravnim sistemom. Gre torej pretežno za vsebinsko, to je funkcionalno integracijo med udeleženiimi institucijami, pri čemer posamezne institucije glede na vsebino in značaj temeljne dejavnosti delujejo v okviru obstoječih sistemov, vendar pa jim prostorska bližina (območje občine) in nekatere skupne značilnosti v naravi dejavnosti (preventivna dejavnost) omogočajo tesno medsebojno sodelovanje v smislu organsko zaključenega sistema.

"Mladinski center Celje - MCC" je zato v dobesednem smislu le delovni naziv za neko globljo idejo, ki jo želi ponazoriti celotni idejni projekt, to pa je, kot vedno bolj spoznavamo, integrirano obravnavanje delinkventne oziroma socialno - deviantne mladine v normalnem življenjskem okolju kot najbolj optimalnem resocializacijskem polju, torej v dobesednem smislu kot antitezo segregaciji in socialni izolaciji.

Prav gotovo pa naziv MCC ustreza do te mere, v kolikor imamo v mislih zgolj populacijo, kateri bo izključno namenjen, to pa so mladi - ne glede na to, ali gre za normalno ali moteno mladino -, na katere vzgojo in prevzgojo želimo organizirano vplivati, da bi se lažje in uspešneje vključevali v življenje in delo v družbi.

1.2.3. Nekatera odprta vprašanja in dileme, ki se porajajo ob uresničitvi zamisli o MCC

V zadnjem času, ko zamisel o MCC dobiva vedno jasnejšo vsebinsko podobo skladno s temeljno idejo in ko v neposrednem družbenem okolju, kjer je nastala, vedno bolj dozorevajo pogoji za njeno postopno uresničitev - v teku so priprave za zagotovitev lokacije novogradnje KPD za mladoletnike in mlajše polnoletnike v Celju - se ob soočanju celotne zamisli s strokovnimi zahtevami, sprejetimi družbeno-političnimi usmeritvami in dejanskimi ekonomskimi možnostmi zastavlja nekaj temeljnih odprtih vprašanj in dilem, ki jih bo potrebno čimprej ustrezno razrešiti.

Ker v okviru tega prispevka ni mogoče globlje osvetliti strokovno in širše družbeno ozadje teh dilem, naj njihovo bistvo ponazorimo le z nizanjem naslednjih problemskih vprašanj:

- Kako se izogniti problemu, da MCC ne bi postal novi geto za mlade, posebno še, če bi bil lociran na enem samem mestu izven urbanega naselja?
- Kako čimbolj uspešno obvladovati sorazmerno težavne probleme, ki izvirajo iz obsojeniške subkulture oziroma subkulture socialnih deviantov, ob predpostavki, da bo koncentracija le-teh v MCC sorazmerno velika (na primer: mladoletniki, mlajši polnoletniki, gojenci prevzgojnega doma,

varovanci disciplinskega centra oziroma sprejemališča itd)?

- kateri organizacijski oziroma izvedbeni model MCC lahko najbolj optimalno uresniči temeljno izhodiščno tezo, na kateri temelji celotna idejna zasnova, to je integrirano institucionalno obravnavanje mladostnih delinkventov - ali prostorska ali funkcionalna integracija med institucijami? Ali uveljavljati širši komunalni ali ožji krajevni model MCC?
- Kako idejo centralnega mladoletniškega pripora uskladiti z zahtevami zakona o kazenskem postopku?
- Kako opredeliti celotno zamisel MCC iz vidika razvojne projekcije kazenskih zavodov in ob predpostavki, da čim bolj dosledno sledimo regijskemu principu izvrševanja prostostnih kazni?
- Kako regijski princip izvrševanja prostostnih kazni uskladiti z zahtevami po diferenciranem tretmanu različnih kategorij obravnavanih oseb ob upoštevanju dejanskih kadrovskih in materialnih možnosti družbe?
- Na kakšen način ustvariti potrebno družbeno klimo v konkretnem družbenem okolju, da bodo javnost in odgovorni družbeni dejavniki navkljub pomislekom in predsodkom, ki obstajajo v odnosu do deviantne, zlasti delinkventne populacije, sprejeli idejo o MCC ter končno zagotovili tudi potrebne pogoje za njeno uresničitev?
- Kako opredeliti razmerje med MCC kot pretežnim delom pravosodnega sistema v odnosu do vzgojnih zavodov za obravnavanje mladine v MVO kot posebnim delom v sistemu vzgoje in izobraževanja?
- Na kakšen način zagotoviti potrebne kadrovske pogoje, da bo zamisel o MCC v celoti zaživel, posebno ideja primarne prevencije, saj je znano, da je lahko prav III. krog (prostočasne dejavnosti) bodisi faktor prevencije kriminala in resocializacije delinkventnih oseb ali kriminogeni faktor, odvisno od tega, v kolikšni meri je ob sorazmerno optimalnih objektivnih pogojih poskrbljeno za ustrezno vodenje in usmerjanje dejavnosti mladih v prostem času?

To je le nekaj najosnovnejših dilem, ki se porajajo ob naporih za uresničitev zamisli o MCC. Verjetno bi izvedenci za ta vprašanja dodali k temu seznamu še kakšno, ki bi utegnilo opozoriti na nove, doslej še ne nakazane vsebinske razsežnosti. Zato je lahko tudi posvet o problemih zavodske vzgoje mladine z MVO primerna priložnost za takšna ali podobna razmišljanja, ki lahko pripomorejo k iskanju ustvarjalnih rešitev.

PREGLED UPORABLJENIH VIROV:

1. O preprečevanju družbeno negativnih pojavov otrok in mladine, RK SZDL Slovenije, Sekcija za preprečevanje družbeno negativnih pojavov otrok in mladine, Ljubljana, maj 1974
2. Poročilo o dosedanjih pripravah na realizaciji ideje Mladinskega centra Celje in nadaljnjih prizadevanjih na tem področju, OK SZDL Celje, Svet za socialno politiko, Skupina za preprečevanje družbeno negativnih pojavov med mladino, Celje, 26.4.1979
3. Sklepi in stališča javne tribune "Mladoletni prestopniki - socialni problemi", OK ZSMS Celje, Celje, april 1977
4. Programska usmeritev Mladinskega centra Celje (MC), Izhodišča za razpravo, OK ZSMS Celje, Celje, april 1977
5. Anketa o preživljanju prostega časa mladih v Celju, OK ZSMS Celje, Celje, april 1977
6. Aktualni problemi mladoletniškega prestopništva, Vrhovno sodišče SRS, Ljubljana, april 1978
7. Ugotovitve in priporočila, RK SZDL Slovenije, Predsedstvo, Svet za socialno in zdravstveno politiko in Svet za družbenopolitični sistem, Sekcija o aktualnih vprašanih podružbljanja prestajanja kazni, resocializacije in pomoči osebam po prestani kazni, Ljubljana, 25.4.1979
8. Ugotovitve, usmeritve in naloge za uresničevanje zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, sprejete na podlagi razprave na 12. seji Predsedstva SR Slovenije, Ljubljana, 24.1.1979
9. Informacija o skupni seji komisije Predsedstva SR Slovenije za pomilostitve in komisije Predsedstva SR Slovenije za varstvo ustavnosti in zakonitosti ter za uresničevanje svoboščin, pravic in dolžnosti človeka in občana, Ljubljana, 2.7.1980
10. Informacija o izvajanju zakona o izvrševanju kazenskih sankcij Skupščina SR Slovenije, Izvršni svet, Priloga k informaciji o uresničevanju družbene preobrazbe pravosodja, gradivo pod oznako ESA 551, Ljubljana, 30.7.1980
11. Zapisnik sestanka o konceptu Mladinskega centra Celje, Republiški sekretariat za pravosodje, upravo in proračun SR Slovenije, Služba za izvrševanje kazenskih sankcij, Ljubljana, 21.11.1979
12. Vtisi iz neformalnega pogovora o konceptu MCC, katerega sklicatelj je bil Kriminološki inštitut pri Pravni fakulteti Univerze Edvarda Kardelje v Ljubljani, dne 2.4.1981

(Pogovora so se udeležili poleg predstavnikov Službe za izvrševanje kazenskih sankcij oziroma Republiškega sekretariata za pravosodje, upravo in proračun in Kazenskega poboljševalnega doma za mladoletnike v Celju, tudi znanstvenoraziskovalni in pedagoški delavci pravne fakultete in kriminološkega inštituta v Ljubljani, med njimi priznani strokovnjaki s področja kazensko-pravnih znanosti, in sicer: prof. dr. Ljubo Bavcon, prof. dr. Peter Kobe, prof. dr. Katja Vodopivec, prof. dr. Alenka Šelih, prof. dr. Janez Pečar in dr. Franc Brinc).

13. Mag. Ludvik Vidmar, Projekt "Mladinski center Celje", Shema obrazložitve idejnega projekta, gradivo OK SZDL Celje, Svet za socialno politiko, Celje, april 1979
14. Branko Gartner, Informacija o družbenih pobudah, idejni zasnovi in nekaterih organizacijsko-prostorskih rešitvah "Mladinskega centra Celje" (MCC), Skupna uvodna obrazložitev k organizacijski shemi "MCC" oziroma k institucijam prvega, drugega in tretjega kroga, gradivo OK SZDL, Svet za socialno politiko, Celje, april 1979
15. Branko Gartner, Informacija o širši konceptualni zasnovi in nekaterih tretmanskih izhodiščih novega KPD za mladoletnike in mlajše polnoletnike v Celju na novi lokaciji, obrazložitev k instituciji "prvega kroga" v okviru ideje o Mladinskem centru Celje, gradivo OK SZDL Celje, Svet za socialno politiko, Celje, april 1979
16. Mag. Ludvik Vidmar, Informacijska obrazložitev ideje o Mladinskem centru Celje, Institucije "drugega kroga", gradivo OK SZDL Celje, Svet za socialno politiko, Celje, april 1979
17. Branko But, Informacijska obrazložitev ideje o instituciji "tretjega kroga" v okviru ideje o Mladinskem centru v Celju, gradivo OK SZDL Celje, Svet za socialno politiko, Celje, april 1979
18. Vinko Skalar, Položaj otrok in mladostnikov z motnjami vedenja in osebnosti v procesu vzgojno - ozobrazovalne integracije, Ptički brez gnezda, leto 5, številka 15, Ljubljana, junij 1980
19. Branko Gartner, Stanje, problematika in perspektive izvrševanja kazni mladoletniškega zapora v SR Sloveniji, koreferat na zveznem posvetovanju "Izvrševanje kazenskih sankcij v Jugoslaviji s posebnim ozikom na vlogo pravosodnih organov in organov socialnega skrbstva pri njihovem izvrševanju, Arandjelovac, oktober 1980, objavljeno v ciklostiranem materialu Instituta za sociološka i kriminološka istraživanja u Beogradu

2. Uvodna beseda

prof. dr. Alenka Šelih

Spoštovane tovarišice in tovariši,

kot uvod v posvetovanje, ki ga začinjamo, želim pojasniti, kdaj, kje in kako se je porodila misel o takem posvetovanju, in kakšen je njegov namen.

V začetku 1980. leta so člani komisije za izvrševanje vzgojnih ukrepov pri Republiškem komiteju za zdravstveno in socialno varstvo SRS na eni izmed sej razpravljali o potrebi dognati in opredeliti vsebinska izhodišča zavodske vzgoje za otroke in mladostnike z motnjami vedenja in osebnosti v Sloveniji. Bili so mnenja, da smo v preteklih letih posvečali več pozornosti izvenzavodskim oblikam obravnavanja te skupine mladih in da bi bilo umestno ponovno pretehtati nekatera vprašanja zavodske vzgoje. Delavci v teh zavodih so se v zadnjih letih pri svojem delu čutili prepuščene sami sebi, strokovna pomoč in supervizija sta bili dokaj zanemarjeni.

Komisija je zato predlagala Republiškem komiteju za zdravstveno in socialno varstvo SRS, naj da pobudo in finančno omogoči delo posebne delovne skupine, ki bi v sedanjih družbenih pogojih preučila, kakšna so vsebinska izhodišča vzgojnega dela zavodov, ki obravnavajo mladino z MVO, v kolikšni meri so skladna z našimi družbenimi razmerami in strokovnimi zahtevami. Ista delovna skupina naj bi izdelala tudi predlog o usmeritvi tega področja v prihodnje. Republiški komitej za zdravstveno in socialno varstvo je povzel to pobudo in je za zamisel zainteresiral tudi Republiški komitej za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo SRS, Skupnost socialnega skrbstva SRS in Republiško izobraževalno skupnost. Oba komiteja sta nato predlagala, naj organizacijo, izdelavo in koordinacijo dela, ki je potrebna, prevzame Inštitut za kriminologijo pri pravni fakulteti Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani.

Inštitut za kriminologijo je v pripravi predloga za izdelavo poročila predvidel naslednje faze dela:

- študij ustrezne domače in tuje literature,
- organizacija posvetovanja, na katerem bi predstavniki vseh institucij, ki pri svojem delu prihajajo v stik s to problematiko, razpravljali o vsebinskih izhodiščih vzgojnega dela v zavodih za mladino z MVO, jih poskusili oceniti ter nakazati smer, po kateri se bo delo na tem področju verjetno gibalo,
- konfrontacija naših lastnih stališč in dosežkov na tem področju s tujimi in poskus sinteze o tem, kakšna vzgojna izhodišča za to področje je mogoče sprejeti ter na njihovem temelju opredeliti razvojne trende zavodskega obravnavanja mladih z MVO v Sloveniji,

- na tej osnovi bo temeljila izdelava osnutka elaborata, ki bi ga naj pretresel širok krog institucij in posameznikov, ki se pri svojem delu ukvarjajo s tem področjem in katerih pripombe bi delovna skupina upoštevala po temeljiti analizi.

Današnje posvetovanje je torej samo eden izmed korakov pri postopni izdelavi predloga o vsebinskih izhodiščih za usmeritev vzgoje in izobraževanja v zavodih, ki obravnavajo mladino z MVO v Sloveniji. Namenjeno je odprti izmenjavi mnenj o stališčih, izraženih v posameznih poročilih. Želeli bi oblikovati skupna izhodišča tam in v tolikšni meri, kakor obstajajo, in ugotoviti tista posebna stališča, ki so v današnjih razmerah družbeno sprejemljiva in strokovno utemeljena.

Gradivo s posvetovanja bo služilo kot gradivo delovni skupini, ki bo tu začeto delo nadaljevala.

Pri organizaciji posvetovanja je Inštitut za kriminologijo tesno sodeloval s študijsko skupino sekcije za vzgojitelje nepravilno mladih Društva defektologov Slovenije. V tej skupini smo našli na izredno dejavnega sodelavca, saj so njeni člani pripravili skoraj vsa poročila za to posvetovanje.

Ker gre za posvetovanje, ki je namenjeno izmenjavi stališč, ki je usmerjeno močno storilnostno in je delovno zelo intenzivno, smo menili, da bo lahko uspešno samo, če število udeležencev ne bo preveliko. Na posvetovanje smo vabili predstavnike vseh institucij, ki se pri svojem delu srečujejo z vprašanji zavodskega obravnavanja mladih z MVO ter družbeno-politične organizacije, v katerih v širše delovno področje sodijo tudi ta vprašanja. Želeli smo zagotoviti, da bi se posvetovanja udeležili predstavniki čim širšega kroga institucij, da bi bile zastopane vse regije v Sloveniji in da bi bili navzoči vsi poklicni profili, ki se ukvarjajo z vprašanji, ki so predmet tega posvetovanja.

Tega cilja nismo v celoti dosegli. Nekateri institucije so, žal, pokazale manjši interes za posvetovanje, kot smo pričakovali. Kljub temu, mislim, da smo zagotovili navzočnost večine institucij s tega področja.

Kot izhaja iz programa, je posvetovanje delovno intenzivno in program zelo napet. Srečevali se bomo na plenumu, večina pa je posvečena delu v skupinah, v katerih pričakujemo čimbolj aktivno udeležbo vseh navzočih.

RAZPRAVA O TEMAH

3. Zapisniki razprave v skupinah in na plenumu

3.1. TEMA: DIAGNOSTICIRANJE V ZAVODSKEM IN NEZAVODSKEM OKOLJU

3.1.1. Zapisnik prve skupine

Diagnostika se zdi v krizi v zadnjem času deloma zato, ker jo izvajajo tudi zavodi sami.

Skupina je opozorila na problem financiranja diagnostičiranja tako z vidika sodišča, kot z vidika PMD.

V sedanjih pogojih predstavljajo poseben problem krizne situacije, kjer je treba rešiti akutni problem. Mladostnika se odda v zavod, izhod iz njega pa je pogosto težak zaradi reakcije okolja.

Skupina je menila, da je diagnosticiranje v stacionarnem zavodu bolj poglobljeno, kar omogoča daljše opazovanje, vendar pa nanj tudi vpliva dejstvo, da se izvaja v zavodskem okviru.

Komisijsko triažiranje je skupina ocenila kot bolj površno, toda hitrejše in cenejše. Verjetno zadošča zlasti v primerih, ko gre za blažje motnje mladostnikov.

Skupina je videla pogoj kvalitete diagnostike predvsem v možnostih izvajanja tretmana, zato naj bi jo prilagajali takim okoliščinam, kot so mreža zavodov, financiranje, zunaj zavodske možnosti za tretman.

Skupina je obravnavala vprašanje ločevanja med diagnostiko in terapijo in zavzela stališče, da sta obe fazi povezani. Nekateri člani skupine so menili, da lahko pomeni dodiagnosticiranje (v zavodih) nepotrebno poseganje v človekovo intimo. Skupina pa se je strinjala s tem, da je treba diagnozo razumeti kot dinamični pojem.

Skupina je menila, da ni dileme o stacionarnem diagnosticiranju, pač pa je vprašanje, ali je za Slovenijo primerna ena centralna diagnostična enota ali več regionalnih.

Glede predlogov na strani 9 referata se skupina strinja s predlogom 2 (raziskava), glede predloga 3 ni zavzela stališča, glede predloga 4 pa je menila, da bi bilo treba "splošna triažna načela" precizirati (organizacijska, deontološka, strokovna načela).

Ker je diagnosticiranje pogosto povezano s kasnejšim zavodskim ukrepom, je potrebna pri izreku predloga za oddajo v stacionarno triažiranje visoka stopnja poklicne in strokovne odgovornosti.

Zapisnikar:
Vito Flaker

3.1.2. Zapisnik druge skupine

Člani skupine so v razpravi ugotovili svojo pomanjkljivo informiranost o zakonskih izhodiščih za diagnosticiranje in razvrščanje MVO otrok in mladostnikov. Kriteriji komisij za razvrščanje pri SSS, ki obravnavajo otroke in mladostnike - telesno prizadete, duševno nerazvite in druge - so ravno pri kategoriji MVO najmanj jasni in razčiščeni. Določbe kazenske zakonodaje, zakona o usposabljanju in izobraževanju otrok in mladostnikov z motnjami ter zakona o socialnem skrbstvu o obravnavi teh otrok se med seboj prekrivajo in podvajajo, v praktičnem izvajanju le-teh pa manjka povratnih informacij oziroma sodelovanja omenjenih institucij.

Diagnosticiranje je po mnenju članov skupine sestavni del obravnavanja mladostnika, vendar pod določenimi pogoji. Služiti ne sme samo sebi, ampak mora biti povezano z možnostmi in vsebino nadaljnjega obravnavanja. Diagnoza ne bi smela biti dokončna trenutna ocena, spreminjati se mora z razvojem mladostnika samega, pri tem ne sme upoštevati le negativnih strani osebnosti.

Ker je diagnosticiranje trajen proces, ki zahteva daljše spremljanje mladostnika v različnih situacijah, lahko zaključimo, da so današnji kadrovski in materialni pogoji bolj na strani stacionarnega triažiranja, ki lahko nudi bolj strokovno utemeljeno odločitev o namestitvi v zavod ali o obravnavanju na terenu. V stacionarnih pogojih je namreč omogočeno popolno teamsko delo, ki ni odvisno od lokalno pogojenih značilnosti in kriterijev ad hoc sestavljenih komisij za razvrščanje.

Delavci zavodov ugotavljajo, da jim diagnostične ocene, opravljene v PMD-ju, sicer pomagajo pri nadaljnjem delu z gojenci, čutijo pa pomanjkanje pedagoškega aspekta diagnoze. Zaradi pomanjkanja analitične ocene diagnosticiranja ter njegovih posledic oziroma zaradi pomanjkanja katamnističnega spremljanja mladostnikov dajejo člani pobudo za raziskovalni pristop k temu problemu.

Pri zagotavljanju sredstev za oddajo v stacionarno diagnosticiranje bi morali biti pogoji in kriteriji enaki kot pri oddaji v vzgojni zavod.

Zapisnikar: Bojana Vraber

3.1.3. Zapisnik tretje skupine

Na podlagi tretjega odstavka 14. čl. Zakona o usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Ur.l.SRS št. 5, iz 68.l.) je bil sprejet prvi pravilnik o načinu imenovanja in sestavi strokovnih komisij za MVO otroke ter o postopku za napatitev teh otrok v vzgojne zavode leta 1970, (v referatu pa je naveden pravilnik iz leta 1974).

Sestav komisije za razvrščanje mora biti v skladu s 17. čl. pravilnika o razvrščanju in to lahko izvajajo le za to usposobljeni zavodi.

Pojavlja se zahteva po notranji uskladitvi kriterijev posameznih strok za diagnosticiranje in uskladitev kriterijev med strokami s ciljem enotne metodolgijske diagnosticiranja.

Vprašanje, ali diagnosticirati ambulantno ali stacionarno, bi bilo treba reševati glede na otrokovo oziroma mladostnikovo sposobnost vključevanja v kompleksno okolje. V kolikor ambulantne oblike pomoči ne ustrezajo, je otrok predlagan v stacionarno obliko diagnosticiranja.

Sedanje stanje je tako, da imamo samo nekaj ustanov za diagnosticiranje, ki so resnično usposobljene za to delo. Izdelajo naj se kriteriji za ambulantno oziroma stacionarno diagnosticiranje in imenujejo te ustanove glede na program, ki ga izvajajo. Ti kriteriji naj se posredujejo komisijam za razvrščanje.

Skupina predlaga v prihodnjem obdobju vsaj eno strokovno usposobljeno ustanovo v regiji za ambulantno diagnosticiranje.

Pri odločitvi o razvrstitvi otroka bi morali sodelovati poleg staršev, skrbstvenih organov, tudi sodišča in izvajalci tretmana. O trajanju tretmana in o odpustu naj ravno tako odločajo vse relevantne službe, ki izdelajo tudi program nadaljnjega spremljanja otroka in mladostnika po odpustu iz zavoda.

Diagnostična ocena je osnova za razvrstitev v zavod in je sestavni del tretmana. Pri tej oceni naj bi sodelovali tudi izvajalci zavodskega programa. V tem sestavu je predstavnik izvajalcev enakovreden član ravno zaradi poznavanja možnosti izvajanja različnih tretmanov. S tem bi se izognili nesmotrnemu premeščanju otrok iz zavoda v zavod.

Zapisnikarja: Irena Bizjak
Mile Budič

3.1.4. Zapisnik četrte skupine

Odnos med diganostiko in tretmanom

Izhajali smo iz dveh osnovnih izhodišč:

Vprašanje diagnostike je potrebno razreševati v funkciji in širšem kontekstu tretmana, ker pojmuemo diagnostiko kot sestavni element tega tretmana. Cilji tretmana so neposredni kriteriji, ki določajo vrsto in obseg diagnostičnih posegov, pri čemer obseg pomoči posamezniku določa meje diagnostike.

V praksi pa bomo morali upoštevati dosedanje kadrovske možnosti in razvitost posameznih strokovnih institucij ter oblikovati vmesne praktične oblike diagnostičnega dela na posameznih področjih.

Vloga nezavodskega diagnosticiranja

Menimo, da je problem izvenzavodskega diagnosticiranja bolj praktične kot teoretične narave (v sedANJI situaciji: kadri, prostori).

Vloga centrov za socialno delo in ostalih ustanov (vzg. posvetovalnice ipd) so dovolj jasno opredeljene v "Smernicah..."

Skupnosti socialnega skrbstva bodo morale zagotoviti v skladu s "Smernicami" pogoje in možnosti ambulantnega diagnosticiranja na področju celotne Slovenije.

Pomembna je izmenjava informacij med vsemi, ki sodelujejo pri strokovnem obravnavanju te populacije. S tem bi lahko jasneje opredelili kriterije za oddajo v zavod in druge ukrepe ter tudi zmanjšali število predhodnih obravnav, ki niso vedno strokovno utemeljene.

Regijska usmeritev omogoča obravnavanje otroka v večji meri v matičnem okolju, s tem pa možnost vključevanja posameznih dejavnikov okolja v sam tretman.

Prehodni mladinski dom Jarše je odigral pomembno vlogo na področju obravnavanja osebno in vedenjsko motenih otrok in mladostnikov kot centralna republiška ustanova. Sedanji razvoj centrov za soc. delo, posvetovalnic, dispanzerjev za psihohigieno in šolskih svetovalnih služb pa spreminja potrebo po centralni republiški ustanovi, zato vidimo perspektivo v postopnem preusmerjanju v regijsko ustanovo za diagnostično delo in različne oblike kratkih tretmanov. Prav tako bi bilo smotno preveriti možnost za razvijanje intenzivnejših oblike internata za rizične kategorije mladostnikov.

V zvezi z razvrščanjem opozarjamo na nevarnost formaliziranja, v kolikor bi bil postopek sam sebi namen, ki bi lahko podaljšalo celoten postopek, ne bi pa bistveno prispevalo k mladostnikovi rehabilitaciji.

V primerih, ko teče zoper mladostnika kazenski postopek, naj bo diagnostični postopek čim krajši in spremljan z ustreznimi oblikami pomoči.

Zapisnikar: Slavica Nečimer

3.2. TEMA: VZGOJNI ZAVODI ZA OSNOVNOŠOLSKE OTROKE

3.2.1. Zapisnik prve skupine

Skupina meni, da bi bilo potrebno razmišljati o oblikovanju posebnih didaktičnih oblik dela s populacijo, ki intelektualno slabše funkcionira.

Skupina podpira poročila, ki govore o specifičnem problemu ustreznega formiranja kadrov za vzgojo. Ob tem se še posebej mora poudariti potrebo po neprestani povezavi teorije s prakso in obratno, vpliv le-te na teoretična izhodišča.

Ali je upoštevanje regionalnega principa tudi pri oddaji mladostnika ali otroka v zavodsko ustanovo še vedno preveč vizionarsko gledanje? Skupina o tem ni zavzela stališča in postavlja vprašanje kot dilemo.

Pri vprašanih kriterijev za odpuste, sprejeme, premestitve itd. otrok in mladostnikov v ali iz vzgojnih zavodov je skupina mnenja, da je potrebno ponovno opozoriti na kontinuirano sodelovanje oziroma skupno delo vseh ustreznih služb na tem področju. Posebej pa je neizogibno skupno delo centrov za socialno delo in zavodskih ustanov.

Skupina je ob razpravi ponovno zastavila vprašanje, v koliki meri je otrok oziroma mladostnik subjekt oziroma objekt pri oddaji in odpustu iz zavodske ustanove. Ob tem se je zavzela za načelno izenačenje pravic mladostnikov, ki jih obravnavajo sodišča, in tistih, ki jih obravnavajo skrbstveni organi.

Ponovno se je poudaril pomen sodelovanja zavodov s starši in CSD, ob tem pa bi opozorili na izkušnje VZ Logatca, o katerih v ostalih zavodih verjetno niso seznanjeni.

Zapisnikar: Julijana Gruden

3.2.2. Zapisnik druge skupine

Skupina se je najprej dotaknila vprašanja rizičnih populacij. Tov. Skalar je bil mnenja, da se tej populaciji v zavodih ne bomo mogli odreči, zato je bolje, da ne razmišljamo, kako in kam bi to populacijo premestili, temveč, kako bi se usposobili, da bi z njo uspešneje delali. Izoblikovalo se je mnenje, naj bi bil vsak od pedagoških delavcev v zavodu usposobljen vsaj za eno metodo ali način dela z eno od specifičnih rizičnih populacij. To je blizu ideji iz poročila, naj bi vsak vzgojitelj bil usposobljen za vodenje kake od interesnih aktivnosti, mnenje skupine pa je, naj bi se tako usmerile tudi kadrovske šole. S tem pa ni popolnoma rešeno vprašanje možnega negativnega vpliva posameznikov iz teh rizičnih populacij

na ostale gojence.

Ob obravnavanju metodologije dela z rizičnimi populacijami se je porodila dilema, ali naj se posamezne vloge osebja v zavodu ostro ločijo, ali pa naj bi bile v delovanju vzgojitelja povezane. Skupina se v celoti o tem vprašanju ni opredelila, načelno smo se izrekli proti ostri delitvi teh vlog, ugotovili pa smo, da je v praksi večkrat težko to idejo uresničevati zaradi kadrovskih, materialnih in organizacijskih značilnosti dela v zavodih. Izvajanje take zamisli pa je povezano s celotnim konceptom zavodov in drugih dejavnikov (notranjega režima, usposabljanja, odnosov z okoljem, vrednotenjem in merili dela itd).

Vsebinsko povezano s prejšnjo točko smo razmišljali o možnosti razvijanja večjega spektra aktivnosti in interesnega ukvarjanja v povezavi z okoljem. Tudi taka integracija z okoljem omogoča preseganje delitev vlog v instituciji. Čim več je skupin, v katere se gojence vključuje, tem več je tudi možnosti za njegovo osebno potrditev. Enotnega mnenja smo bili, da bi taka integracija v okolje bila v korist zavoda, zato jo je treba podpirati in graditi na doseženih pozitivnih izkušnjah. Eden od načinov bi bil vključevanje otrok iz okolja v aktivnosti zavoda in obratno.

Pojavilo se je vprašanje dodatne opredelitve pedagoško-tretmanskega modela. Tov. Skalar je pojasnil, da termin predstavlja poskus iskanja in poimenovanja vsega skupnega, kar v zavodih danes imamo. Gre za to, da zavod skozi celosten način življenja učinkuje terapevtsko in vzgojno. Pri tem se poslužujemo vseh dosežkov strok, ki nam lahko pomagajo. Uporabiti namreč ne moremo nobenega specifičnega terapevtskega modela, ker nimamo opraviti s homogenimi populacijami. Ta termin zajema obstoječo prakso, ki je edina možna osnova in izhodišče za nadaljnji razvoj.

Skupina je izpostavila problem zasebnosti, ki smo mu do sedaj posvečali premalo pozornosti. V zavodih smo morda preveč gradili na socialnih interakcijah in skupinskem delu ter zato ovirali (do neke mere) osebni razvoj posameznika oziroma nismo izkoristili optimalnih možnosti za delo. Pri tem je treba opozoriti tudi na omejen vpliv objektivnih dejavnikov. Mislimo, da se tega problema dotikajo tudi druga poročila.

Zapisnikarja: Milica Knafeljc
Borut Hvalec

3.2.3. Zapisnik tretje skupine

Leta 1968 je bil Izvršni svet SRS z odlokom imenovan za ustanovitelja vzgojnih zavodov, obenem pa je Društvo defektologov Slovenije izdelalo diferenciacijo vzgojnih zavodov za osnovnošolsko opopulacijo. Ta še ni bila uradno spremenjena, praksa pa je šla drugo pot.

Glede na to je skupina ugotavljala, da zavodi med seboj niso več diferencirani, kot je bilo predvideno. Primer: Vzgojni zavodi Veržej, Smlednik in Preddvor se po populaciji, ki jo sprejemajo, bistveno več ne ločijo. Tudi mladinska doma M. Beličeve in Fram vse bolj zgubljata prvotno funkcijo institucionalne pomoči. Podoben problem je s PMD Jarše.

Iz tega izhaja potreba po ponovni jasni klasifikaciji tretmanov v vzgojnih zavodih. Izhajamo iz dejstva, da so zavodi nujno potrebni. O tem, kakšni naj bi bili, skupina ponuja nekaj idej oziroma zahtev:

- Oblikovanje specialnih kratkotrajnih tretmanov.
- Možnost premeščanja v tretmansko ustrežnejše ustanove (mladinski dom, različni domovi internatskega tipa ipd.).
- V tretman je nujna vključitev širšega za otroka relevantnega okolja, npr. staršev, matične šole, socialne službe.
- V zvezi z integriranostjo v okolje je nujno potrebno podrobneje in stalno informirati javnost o delu v zavodih.
- Sprožiti je treba trend zmanjševanja kapacitet posameznih zavodov, s tem pa omogočiti večjo medzavodsko diferenciranost.
- Skupina izpostavlja tudi vprašanje, ali je nujno, da je osnovnošolsko izobraževanje v sklopu zavoda. Smo pa za specialne izobraževalne programe v sklopu zavoda, ki bodo dali otroku realne možnosti za delo v zunanji šoli.
- Skupina ugotavlja pomanjkljivosti na področju svetovanja zavodom in zaščite eventualnih različnih tretmanov, kar bi po svoji funkciji moral opravljati zavod za šolstvo.
- Predlagamo, da se posebno govori o kadrih in o financiranju.
- Postavljamo vprašanje, ali gre za kontradiktornost med generalno preventivnim vidikom in specialno preventivnim vidikom ali za kontradiktornost vzgojiteljeve vloge.

Zapisnikarja: Franc Imperl
Bogo Krajnc

3.2.4. Zapisnik četrte skupine

Ali so koncepti dela vzgojnih zavodov, ki so bili predstavljeni, ustrezni glede na obravnavano populacijo?

Člani skupine ocenjujemo, da je bistvo konceptov v oblikovanju realnih življenjskih situacij, v rešitvi, ki upošteva vse elemente od terapevtskih, pedagoških, psiholoških in disciplinsko nadzorstvenih. Vsako absoluti-

ziranje ene od teh doktrin se je v praksi izkazalo kot nesprejemljivo in problematično. Čimbolj je zavodsko življenje bogato strukturirano in delo z vidika potreb varovancev, tem uspešnejše je vključevanje v socialno okolje, iz tega pa sledi zahteva po povezovanju z okoljem.

Zavodski tretman ni domena samo zavodskih delavcev, ampak tudi staršev, socialne službe, drugih strokovnih institucij. Sodelovanje vseh teh omogoča jasneje postavljena in bolj usklajena pričakovanja in postavljanja ciljev.

Opažamo veliko problemov v začetnem kritičnem obdobju po odpustu otrok iz zavodov in menimo, da je zelo pomembno, da v tem obdobju ponovno prevzamejo svetovalno vlogo osebe, na katere je mladostnik navezan, oziroma institucije, ki so otroka obravnavale pred oddajo v zavod. V tem obdobju lahko odigrajo pomembno vlogo tudi prostovoljni sodelavci.

Težnja po homogenosti skupin ni upravičljiva, vendar ima tudi heterogenost svoje meje glede na možnosti nujenja ustrezne pomoči in vzgojnih vsebin ter izvedbe celotnega programa. Zato je v določenih primerih vključevanje v skupino lahko tudi kontraindicirano. Meje heterogenosti so postavljene s konceptom, vrsto tretmana in konkretno trenutno situacijo (struktura skupine).

Vprašanje normativov bi bilo potrebno reševati v skladu s specifičnostjo in stopnjo izraženosti motenj.

Poleg strokovnega izobraževanja in permanentnega usposabljanja je pomembna tudi stalna skrb za mentalno zdravje osebja zavodov in razvijanje možnosti njihove osebne rasti.

Pomembno je postavljanje realnih tretmanskih ciljev in vsklajevanje teh ciljev s pričakovanji posameznikov, ki na tretman vplivajo. Ti cilji morajo izhajati iz realnih zmognosti otroka in njegovega okolja ter zavoda.

Možnosti razreševanja dilem, ki se na tem področju pojavljajo, vidimo v podružbljanju funkcije zavoda.

Zapisnikar: Metka Lokovšek

3.3. TEMA: VZGOJNI ZAVOD ZA DEKLETA

3.3.1. Zapisnik prve skupine

Skupina je načeloma sprejela načela o teoretičnem pluralizmu. Zastavila si je vprašanje, ali je samo ena doktrina pri delu z MVO mladino mogoča in smotrna. Opiranje na eno samo teorijo lahko privede do ekscesov.

Treba je spoštovati nekatera temeljna strokovna in družbena stališča, kot so med drugim omogočanje izražanja osebnosti in upoštevanje osebnosti mladostnika v tem smislu, da mu omogočimo razvoj v zrelo, samostojno, kreativno osebnost. V skupini so posebej opozorili na potrebo, da je vsak teoretičen model vključen v naše družbene razmere, in da ne pomeni samo prenašanja tujih modelov k nam.

Tov. Lojk je ob tem poudaril, da vidi pluralizem v medelu Višnje gore v prevzemanju stališč teleološke, psihodinamične in humanistične teorije.

Če sprejmemo teoretični pluralizem, s tem še ni rečeno, da skupina sprejema tudi koncept Višnje gore.

Ker je predstavljen samo model, se je težko opredeliti do njega, saj lahko deluje v vsakdanjih pogojih z upoštevanjem posameznih odtenkov, medtem ko model vendarle predstavlja le shematičen prikaz. Skupina pa je zastavila tudi problem, da je mogoč razkorak med modelom in resničnostjo v vsakdanji praksi.

Skupina je soglašala v tem, da obstajajo elementi prisile v slehernem zavodu, nekaterim članom pa se je zdelo - po pojasnitvi načinov premagovanja prisile v Logatcu in PMD - da predstavlja "zid", ki se postavlja pred mladoletnika v Višnji gori, zoževanje upoštevanja mladoletnikove osebnosti kot subjekta pri njegovi prevzgoji.

Skupina je opozorila na vprašanje kontinuirane družbene skrbi za zavode. Le-ti naj se odpirajo napram družbi in obratno. Odprtost zavodov ne pomeni mehanicističnega, ampak vsebinsko odpiranje (sodelovanje zavoda s KS in v KS).

Ustrezni upravni in samoupravni organi doslej niso zagotovili kontinuiranega strokovnega svetovanja, pomoči in tudi nadzorstva zavodov. Pri delu z ljudmi ima družba pravico do vpogleda in ocene tega dela, saj gre za vzgojo večjega števila ljudi in ta vprašanja ne morejo biti domena samo enega strokovnega teama.

Tov. Mlinarič je pojasnil svoje stališče o intervenciji v zvezi z Višnjo goro ter menil, da je šlo za enkratno poseg, ki ni mogel biti posebno uspešen. Predlagal je tako kot že na Komisiji za izvrševanje vzgojnih ukrepov, da bi se pri zavodu za šolstvo organiziral poseben organizacijski organ, ki bi postopoma prevzel funkcije strokovnega svetovanja, pomoči in nadzorstva za zavode.

Zapisnikar: Nada Govc

Teoretični pluralizem v zavodu in med zavodi

O različnih konceptih je mogoče razpravljati ob upoštevanju nekaterih osnovnih predpostavk, ki morajo biti skupne vsem konceptom. V dosedanjih razpravah se je kot taka predpostavka oblikovala zahteva po sinhroniziranosti različnih vlog vzgojitelja. Najširši okvir konceptov pa so socialistični vzgojni smotri, ki izhajajo iz socialističnega humanizma.

V teh okvirih je potrebno zbrati take metode, ki so uporabne v praksi in ki odgovarjajo zahtevam obravnavane populacije. Gotovo je, da delo z disocialnimi otroki in mladostniki vključuje več elementov vedenjske terapije. Taka heterogenost tretmanov pa naj ima skupno osnovo v naravnosti vzgojitelja, ki izhaja iz humanizma in vključuje permissivnost.

Prevelika različnost tretmanov znotraj ustanove lahko povzroča težave pri usklajevanju dela v zavodu in lahko za del gojencev predstavlja nepotrebno obremenitev (n.pr. prevelika zaprtost, ki je potrebna le za del gojencev).

V razpravi o posebnostih vedenjskih motenj pri dekletih bi opozorili na družbeno škodljivost deviantnega vedenja deklet, ki pomagajo vzdrževati subkulturo kriminalnih združb.

Skupina je s pomočjo predstavnika dekliškega vzgajališča skušala dobiti informacijo o praktičnem vzgojnem delu, ki poteka po predstavljenem konceptu. Manj jasni so bili pojmi "nivoja socialne zrelosti", "avtonomije" in "omejevanja". Nekateri člani so bili mnenja, da so ti pojmi sporni, dočim so drugi sprejeli izhodišče, da so lahko ugodnosti gojenca povezane z njegovo zrelostjo in sposobnostjo obvladovanja kompleksnosti okolja. Opozoriti pa je potrebno, da se v tem skriva nevarnost nepravilnega prepoznavanja možnosti, ki jih imajo gojenci.

Dodatne težave pa lahko nastopijo, če v zavodu prevladajo elementi, ki so prilagojeni gojencem z najnižjo stopnjo zrelosti.

Dejavno vzgojo je skupina obravnavala na problemu delovnega usposabljanja. Izhodišče tako zasnovanega delovnega usposabljanja je doživetje uspeha in samopodreditve v zvezi z nekim delom. Skupina opozarja na skromen spekter poklicev v dekliškem vzgajališču, ki je trenutno še manjši, ker niso odobreni skrajšani programi. Usmerjeno izobraževanje pa po drugi strani povečuje možnost povezovanja z združenim delom.

V razpravi o predstavljenem konceptu se je pokazalo, da se posamezni člani skupine s tem konceptom ne strinjajo. Drugi del članov je mnenja, da koncept ni sporen, da pa je dejanska praksa lahko samo približek konceptu. Zavzemajo se za to, da se ugotovijo problemi ter na ta način odpravijo motnje. Skupina zaznava, da je tu prisoten konflikt, člani skupine pa o tem niso dovolj dobro obveščeni. Vprašanje je, ali gre za spornost koncepta ali za spor-

nost odnosa do gojenk v tem konceptu.

Ugotavljamo, da bi bilo potrebno za dekliško populacijo razviti podobno mrežo zavodov kot jo imamo za fantovsko. Na ta način bi odpravili težave pri kombinaciji tretmanov, ki ob velikem številu gojenk povzročajo težave v delu DVVG. Legalizira naj se vzgojno delo z gojenkami v PMD in v Sprejemališču v Mariboru, ponovno odpre dekliški oddelek za dekleta v Radečah ter ustanovi odpustniška skupina dekliškega vzgojališča v depandansi v Ljubljani.

Na vprašanje referenta in vodje skupine o sprejemljivosti in prisotnosti elementov predstavljenega koncepta v drugih vzgojnih zavodih predstavniki nekaterih zavodov prepoznajo elemente prilagojene njihovim razmeram in potrebam. V delu PD Radeče so izrazito prisotni elementi vedenjske terapije pri disocialnih mladostnikih.

Skupina ugotavlja, da različne teorije same po sebi niso sporne, premajhna poznavanje prakse pa nam ne dovoljuje presojanja o delu drugih zavodov. Metoda obravnavanja problematike DVVG pa se skupini ne zdi dovolj sprejemljiva.

Zapisnikarja: Matija Lenaršič
Brane Martinovič

3.3.4. Zapisnik četrte skupine

Skupina je najprej obravnavala vprašanje regijskega principa zavodskega varstva, ker tega vprašanja pred tem nismo obravnavali. Skupina meni, da naj potrebe v posamezni regiji in realne možnosti pogojujejo uvajanje posameznih oblik tretmana, tudi zavodskega. Veljalo bi razmisliti, katere oblike tretmana je smiselno razvijati na nivoju občine oziroma več občin, kaj na nivoju regije in katere oblike so vezane na celotni slovenski prostor.

Veliko časa je skupina posvetila ugotavljanju možnosti uporabe različnih teoretičnih izhodišč prevzgojnega dela in njegove uporabe v praksi. Ocenjujemo, da množstvo teoretičnih pristopov bogati prakso zavodskega življenja in dela. Vsako absolutiziranje ene od doktrin se je izkazalo kot nepravilno. Razreševanje dilem s teoretičnega področja vidimo v kreativnem preverjanju v praksi, ki upošteva populacijo, zavodske možnosti in družbena izhodišča in vrednote.

Sklicevanje na integrativno metodologijo (eklekticism): obstoja nevarnost, da se za tem le skrivamo, ker dejansko ne obvladamo nobene od metod.

Menimo, da se predstavljeni model realnostne terapije lahko uporablja kot edina metoda le v pogojih ambulantnega dela, v pogojih zavodskega dela pa je nujno upoštevanje tudi drugih elementov.

Predstavljena teoretična koncepcija je eden od možnih odgovorov oziroma načinov dela, ki ga ni mogoče absolutizirati in jo je potrebno integrirati v zavodski in širši družbeni prostor. Temeljitejša in konkretnejša ocena pa ni možna, ker je bil koncept predstavljen le v informativni obliki.

Zapisnikar: Joža Nikolič

3.4. TEMA: VZGOJNI ZAVODI ZA MLADOSTNIKE

3.4.1. Zapisnik prve skupine

Razpravljali smo o problemu rizične skupine, kamor smo prištevali disocialne osebnosti, alkoholičke, toksikomane in tiste, ki inhalirajo hlapljive snovi. V teh razpravah smo se dotaknili povezave s Škofljico, premestitve v PD Radeče, misli iz razprav na posvetu tožilcev in psihiatrov, o povezavi s CMZ, razmišljanja o posebni ustanovi za to populacijo, razmišljanja o intenziviranju dela s to populacijo znotraj zavodov ter o SOS ustanovi. Skupina je bila mnenja, da je potrebno opozoriti na povezavo in sodelovanje med zavodi in psihiatrijo, zlasti s CMZ, ter konfrontirati stališča in poskusiti najti rešitev v sedanjih okvirih. Poleg tega je treba usposablјati kadre za delo z intenzivno motenimi znotraj zavodov.

Katamnestično spremljanje je problem. V tej smeri je potrebno nadaljevati z že obstoječimi izkušnjami nekaterih zavodov na tem področju. Vzgojni zavodi pa, ki tega nimajo, naj bi zbirali te podatke v razumnih mejah. V tej smeri se je potrebno dogovarјati tudi s skrbstvenimi organi.

Skupina je ob razpravi o katamnestičnem spremljanju ugotovila, da do sedaj zbrani podatki še posebej kažejo na to, da se mladostniki ne vključujejo v družbeno-politične organizacije in društva. Zato je skupina mnenja, da bi oporili organizacijo ZSMS in SZDL o navedenem problemu, ki izhaja predvsem iz velike storilnostne usmerjenosti teh organizacij.

Skupina se je pogovarјala o obremenitvah delavcev v zavodih. Mnenja je, da moramo poleg skrbi za gojence posvečati skrb tudi delavcem, tako v strokovni, kot tudi drugih oblikah pomoči. Ena izmed možnih realnih variant je možnost odsotnosti z dela, ki bi bila namenjena psihofizični relaksaciji.

Zapisnikar: Irena Križnik-Lešek

3.4.2. Zapisnik druge skupine

Skupina podpira idejo o ustanavljanju dislociranih oddelkov, ker meni, da se s tem uresničuje večja možnost diferenciranega obravnavanja mladoletnikov.

Po drugi strani pa skupina predlaga, da komisija za izvrševanje kazenskih sankcij pri Republiškem sekretariatu za pravosodje skupaj s prevzgojnim domom v Radečah razmisli o možnosti, da bi se v prevzgojnem domu ustanovil oddelek, ki bi sprejemal tiste mladoletnike, ki jim sodišče ni izreklo vzgojnega ukrepa v zvezi z izvrševanjem kaznivih dejanj, pa je narava njihove osebnostne in vedenjske motenosti taka, da njihova obravnava v obstoječih vzgojnih domovih ni uspešna. Predlog za premestitev takega mladoletnika v prevzgojni dom bi dal zavod, kjer se mladoletnik nahaja, dokončno odločitev pa naj bi dala omenjena komisija.

Skupina je nato razpravljala o problemu preutrujenosti vzgojiteljev, njihovih mentalno higienskih problemih ter vidi možno rešitev v zagotavljanju možnosti za prehajanje vzgojiteljev v sorodne institucije (delo z mladimi, klubi, šole, itd). Kadrovske šole bi lahko pripomogle k reševanju tega problema s širšim usposabljanjem kadrov. Razmišljati bi morali tudi o zagotavljanju različnih ugodnosti osebju ter o možnostih kontinuiranega izvajanja različnih oblik usposabljanja, združenega z rekreacijo. Ena izmed oblik, ki se je že poslužujejo, je v posebnem posvetovalno-razbremenjevalnem sodelovanju osebja z zunanjimi strokovnjaki.

Pojavilo se je vprašanje pričakovanj udeležencev posvetovanja ter vprašanje, ali smo posvetili vsem zavodom enako skrb in pozornost pri obravnavanju njihovih konceptualnih vprašanj.

V zvezi z logaškim delovnim konceptom smo ugotovili, da se je v zadnjem času usmeril bolj v izobraževanje in manj v pedagoško tretmansko dejavnost. Udeleženec iz Logatca je povedal, da se tega zavedajo ter da poskušajo svojo dejavnost uravnotežiti.

Zaključna diskusija je pokazala, da je reševanje konceptualnih problemov tesno povezano in prežeto z osebnostjo vzgojiteljev, pri čemer je razreševanje osebnih dilem povezano z določenimi konceptualnimi odgovori.

Zapisnikar: Barbara Breclj

3.4.3. Zapisnik tretje skupine

Nujno bi bilo potrebno večje sodelovanje med zavodi in akademijo, fakulteto ter drugimi institucijami. Vzgojitelji so povezani le preko sekcije MVO ter preko študijske skupine. Predlagamo zavodom, da razmislijo o ustano-

vitvi "razvojnega oddelka", ki bi proučeval prakso in razvijal teorijo s področja zavodske vzgoje. V študijske projekte naj bi se vključevali strokovnjaki iz prakse, ki bi se v času izvajanja projekta ukvarjali smo s tem delom. Tako bi delno lahko rešili tudi probleme mentalne higiene vzgojiteljev. Vodstvo lahko prevzame Zavod za šolstvo.

Za tiste mladostnike, ki so po nesodni odločbi v vzgojnih zavodih Slivnica in Logatec, pa zaradi težine svoje motenosti ne morejo več uspevati v teh dveh zavodih, ne moremo pa jih zakonito premestiti v Prevezgojni dom, je potrebno ustanoviti posebno enoto z ustreznim tretmanom. Lokacijo naj prouči ustanovitelj.

Potreben je tudi drugi zavod za usposabljanje za lažje duševno in vedenjsko prizadete mladostnike, ki bi bil nadaljevanje Vzgojnega zavoda Planina, ki je predviden za šoloobvezne mladostnike.

Naj se preuči usposobljenost vzgojiteljev in naj se jim razširja izobrazba horizontalno ali pa vertikalno z drugo stopnjo izobrazbe. Morda ne bi bilo napačno, če bi bodoči specialni pedagogi najprej izvrševali enega od pedagoških poklicev in se nato usposobili za delo z vedenjsko motenimi otroki in mladostniki.

Zapisnikarja: Jože Pavlič
Hinko Nečimer

3.4.4. Zapisnik četrte skupine

Skupina se je najprej opredelila do predstavljenega teoretičnega izhodišča v referatu. Ugotavljamo, da so osnovna strokovna izhodišča zavodskega dela v vseh zavodih sorodna, s tem, da so prisotni različni poudarki glede na konkretne posebnosti posameznih zavodov. Ta izhodišča so blizu opredelitve pedagoško tretmanskemu konceptu, kot ga je opredelil dr. Skalar. Takšen koncept je prisoten tako v zavodih za osnovnošolsko populacijo, kot tudi v zavodih za mladostnike. Menimo, da bi sicer izraz pedagoško tretmanski pristop lahko nadomestili z že bolj veljavnim izrazom pedagoško terapevtsko delo, ker izraz tretman prihaja oziroma je uveljavljen na področju kriminologije in penelologije. Nasploh se kaže potreba po poenotenju in jasnejši definiciji raznih pojmov, ki se uporabljajo na področju socialne vzgoje.

Heterogenost populacije znotraj zavodov, zlasti obstoj rizičnih skupin, implicira nujnost diferenciranja tretmana znotraj zavoda, kakor tudi med zavodi. Praksa zavodov kaže, da se v vsakem zavodu bolj ali manj srečujejo z rizičnimi skupinami, ki presegajo vzgojne možnosti posa-

meznega zavoda, medtem ko obstoječa mreža zavodov tega problema v celoti ne rešuje. Ob tem ponovno izpostavljam vprašanje o potrebnosti zavoda za varstvo in zdravljenje mladostnikov.

V zavodski praksi ugotavljamo, da posamezni mladostniki v prevzgojnem procesu, ki je prilagojen večini obravnavane populacije, pridejo do faze, ko progresivni razvoj mladostnika ni več mogoč in grozi nevarnost njegovega regresa.

Da bi zagotovili kontinuiranost prevzgojnega procesa tudi za te mladostnike, se kaže potreba po intenzivnejšem in diferenciranem obravnavanju, ki pa bi ga lahko zagotovili bodisi s premestitvijo mladostnika v drug ustrežnejši zavod, bodisi da alternativne možnosti zagotovimo v samih zavodih z ustrezno diferenciacijo programov. V primeru premeščanja bi morali premestiti ovire formalno pravne oziroma zakonodajne narave, saj se preko zavlčevanja mladostnikov položaj le še bolj zapleta.

Problem mladostnikov, ki se opijajo, presega možnosti obravnave v zavodih in bo potrebno poiskati rešitev v sodelovanju z drugimi institucijami.

Ugotavljamo, da je potrebno vprašanje sledenja mladostnika po odpustu iz zavoda nujno povezati z oblikami pomoči mladostnikom po odpustu. Katamneza ima svojo utemeljenost v povratni informaciji v zavodu, ki lahko vpliva na presojo uspešnosti zavodskega dela in njegovo spreminjanje. Vendar pa ne kaže prezreti etičnega vidika, koliko časa lahko sledimo mladostniku in še posegamo vanj. Katamnezo bi bilo potrebno metodološko preveriti in zagotoviti enotnost s povezovanjem vseh institucij, ki pri tem sodelujejo.

Ob uvajanju usmerjenega izobraževanja se izpostavlja problem vključitve zavodskih oblik usposabljanja v celotni sistem usmerjenega izobraževanja. Pri tem nastajajo vsebinska in organizacijska vprašanja, vprašanje vrste in ustreznosti programov, predvsem pa ni dovolj skrajšanih in prilagojenih programov za to populacijo.

Zapisnikar: Branko Gartner

3.5. TEMA: PREVZGOJNI DOM IN MLADOLETNIŠKI ZAPOR; VSEBINSKA IZHODIŠČA MC CELJE

3.5.1. Zapisnik prve skupine

Skupina je v začetku razpravljala o delu v Prevzgojnem domu Radeče, ki vedno bolj uveljavlja pedagoško tretmanski model ter se intenzivneje integrira v okolje. Ob tem je skupina naletela tudi na vprašanje pravic mladostnikov, ki se v tej ustanovi delno uveljavljajo tudi skozi pravico do pritožbe, kar pa ni dano mladostnikom v ostalih zavodskih ustanovah, kjer mladostniki rešujejo to vprašanje v okviru vzgojnega dela in ne s pravnimi sredstvi.

V zvezi s pravicami mladostnikov je skupina posvetila del časa tudi obravnavi vloge odvetnikov v postopku zoper mladostnike, ter oblikovala mnenje, da bi bilo potrebno že intenzivneje pristopiti k usposabljanju specializiranih odvetnikov za mladostnike.

Ker se v Prevzgojnem domu Radeče srečujemo z večjim delom rizične populacije kot v ostalih vzgojnih zavodih, je skupina razpravljala tudi o rizični populaciji, ki je v ostalih zavodih na osnovi odločbe skrbstvenega organa in razmišljala v zvezi s tem o možnostih vključitve teh mladostnikov v specialno skupino te ustanove. O tem so bila mnenja na začetku deljena, prevladala pa so mnenja o dveh variantah dela s temi mladostniki, in sicer:

- SOS skupine izven matičnega zavoda, kjer naj bi bilo bivanje mladostnikov omejeno le na kritični čas, ter
- intenziviranje dela ob poudarjeni individualizaciji dela s temi mladostniki v matični ustanovi.

V kolikor bi bila formirana SOS skupina, je nujno zagotoviti upoštevanje določenih kriterijev za oddajo mladostnikov v takšno skupino, kar naj bi preverjal tudi poseben strokovni organ ali komisija. Delo le-te pa bi moralo biti operativno prilagojeno.

Ob razpravah o konceptu MCC je skupina najprej razpravljala o dejanski potrebi čimhitrejšega reševanja tujnega mladoletniškega zapora ter v okviru tega tudi reševanja problema namestitve mlajših polnoletnikov. V nadaljnji razpravi o celotnem konceptu MCC pa je skupina mnenja, da ekonomski razlogi ne bi smeli biti merilo za reševanje tovrstnih problemov, strokovna mnenja morajo biti primarna, njim bi se moralo podrežati nadaljnje razmišljanje o uresničevanju koncepta MCC.

Skupina je mnenja, da sedanji projekt omogoča odločno preveliko koncentracijo te populacije na enem prostoru, kar pogojuje tudi spremembo kvalitete dela v smislu večje zaprtosti in večjega nadzora. Ob tem se postavlja tudi vprašanje integracije v okolje. Integracija naj ne bi potekala po principu približevanja okolja instituciji, temveč

ravno obratno, kar pa je pri tako velikih projektih skoraj nemogoče.

Predvidena kapaciteta 240 oseb (za tkim. prvi krog), nameščenih v eni taki ustanovi je odločno prevelika za kakršnokoli delovanje po sodobnih metodah dela. Optimalno število bi bilo lahko 80.

Zapisnikar: Marjan Belovič

3.5.2. Zapisnik druge skupine

Skupina v zvezi z zamislijo ustanovitve MCC enotno podpira napore za gradnjo nove stavbe MCC ter za izgrajevanje ustrežnejših strokovnih konceptov. Celotno zamisel MCC pa zavračamo iz naslednjih razlogov:

- Menimo, da bi šlo pri taki zamisli za preveliko koncentracijo prestopniške populacije na enem mestu. Na ta način bi bila ogrožena ideja o integraciji te mladine v normalno okolje.
- Načelno tudi ni najprimernejša ideja o skupnem vodenju prevzgojnega doma in mladostniškega zapora v okviru ene organizacije.

Predlog MCC do neke mere predstavlja stihijsko reševanje (nedvoumno perečih) problemov, ker ne upošteva v zadostni meri obstoječe mreže zavodov v Sloveniji in odnosa med njimi. Skupina je mnenja, da je v sistemu obravnavanja te populacije potrebno posvetiti večjo skrb tistim institucijam, ki otroka in mladostnika obravnavajo na začetku njegove poti.

Skupina pa sicer podpira preventivno dejavnost, opredeljuje se le proti MCC v taki zamisli, kot nam je bil predstavljen.

Skupina se je ustavila tudi pri vprašanju integracije in odprtosti zavodov ter s tem v zvezi tudi problema begavstva. Ugotavljamo, da ne gre za vzročno zvezo med zaprtostjo oziroma odprtostjo zavodov in številom begov. Glede na to, da za bege obstojajo najrazličnejši vzroki in povodi, je treba bege oziroma begavce obravnavati strogo individualno.

Skupina se je dotaknila tudi vprašanja postpenalne pomoči in prišla do sledečih zaključkov:

- Obliko in vsebino postpenalne pomoči je nujno diferencirati glede na populacijo, kateri je namenjena (šoloobvezni otroci, vzgojni zavodi za mladoletnike in drugi).
- Ugotavljamo, da je postpenalna pomoč v celoti prešibka, oziroma da ponekod celo manjka.
- Glede na to, da je vzgojni zavod le del iz otrokovega življenja, iz katerega se vrača v prejšnje okolje, bi moralo spremljanje zaobjeti celotno obdobje, to je od predzavodskega do zavodskega in pozavodskega.

Dotaknili smo se tudi problema otrok in mladostnikov s kombinirami motnjami in ugotovili nujnost, da se v najbližnji prihodnosti ustanovi ustreznna delovna terapevtska delavnica za usposabljanje kategorije mladostnikov s kombiniranimi motnjami.

Zapisnikarja: Marija Kremenšek
Stane Zakonjšek

3.5.3. Zapisnik tretje skupine

Predstavniki PD Radeče je seznanil navzoče člane z nekaterimi dodatnimi informacijami, ki niso bile podane v plenarnem delu, so pa pomembne za poznavanje kompleksnosti problematike.

Podrobneje smo se seznanili z odnosi in sodelovanjem vzgojiteljev in PUO. Ugotavljamo, da je odnos med PUO in vzgojitelji ustrezen, še posebej v zadnjem času, ko si pridobivajo ustrezno izobrazbo. Praktični pomen tega je, da PUO izgubljajo samo nadzorno in zaščitno funkcijo, v večji meri sodelujejo v prevzgojnem procesu.

Ugotavljamo, da je tudi v PD Radeče pereč problem rizična populacija, ki ni identična s populacijo v zaprti skupini. Skupina nakazuje možnost dveh rešitev:

1. Rizični del populacije ločiti lokacijsko,
2. Rizični del populacije obravnavati v sklopu ostalih, vendar s posebnim programom.

Menimo, da je nastala velika škoda v sistemu prevzgoje PD Radeče, ker niso izkoriščene vse obstoječe prostorske možnosti (ukinitev t.i. Malega doma).

Zaradi same lokacije doma reintegracija v okolje ni posebej problematična, razen za gojence zaprte skupine, kjer nastopajo težave pri njihovem poklicnem usposabljanju.

Skupina meni, da smo pri vsebinskih izhodiščih premalo govorili o pomenu samoupravljanja gojencev v zavodih. To je pomemben vsebinski vidik, ki odpira tudi možnosti večjega upoštevanja gojenčevih interesov in potreb, ki se zadovoljujejo s samoupravljanjem. Hkrati je samoupravljanje tudi pomemben oblikovalni vidik glede na cilje naše družbe.

Ker v skupini niso sodelovali oblikovalci MCC programa, skupina kljub pisani informaciji ni imela celovitejše predstave in je morda izpostavljala probleme, ki so v idejnem projektu že rešeni.

Ideja o projektu je dobra. Pri projektu je treba poleg potreb, ki jih ne smemo gledati le parcialno, upoštevati tudi izkušnje iz drugih regionalnih in širših poskusov obravnave. Regionalne potrebe, ki jih bo zadovoljeval MCC, naj se obravnavajo in analizirajo predvsem v regiji. Vprašanja

republiškega pomena pa je treba dati v najširšo javno razpravo (mladoletniški zapor, sprejemališče). Skupini ni jasno, kakšna bo vloga Radeč v sistemu MCC. Bojazen pa je, da se na osnovi premalo studiozno obdelanega koncepta pristopa k večjim adaptacijam in novogradnjam in se šele potem odloča o namembnosti. Koncept mora vsekakor vsebovati in upoštevati tudi sedanje stanje (že obstoječa mreža zavodov in potrebe).

Skupina je analizirala nakazani problem koncentracije zelo heterogene populacije, ki bi lahko v določeni meri pogojevala celo večjo zaprtost ustanove. Integracija naj ne bi bila pogojena lokacijsko, pač pa predvsem vsebinsko.

Interes socialnih skrbstev je, da populacija ni koncentrirana samo na določenem območju, pač pa da je enakomerno razporejena. Tudi za pripor ni ustrezno, da bi bil lociran le na celjskem območju. Toplo pa pozdravljamo idejo v projektu, da se zgradi nov zapor za mladoletnike in mlajše polnoletnike.

MCC je namenjen najtežji populaciji, projekt naj bi omogočil v končni fazi tudi ustrezen kontakt z zunanjim okoljem. Uresničitev projekta je v tej fazi odvisna od kulture najširše javnosti, nivo le-te pa je še vprašljiv.

Vprašljive so komunikacije po predstavljenih modelih, saj smo jih pri Višnji gori ocenili kot zelo vprašljive, tu pa bi jih ponavljali.

Zapisnikarja: Franc Ravnikar
Iztok Podvršič

3.5.4. Zapisnik četrte skupine

V konceptih dela PD in MZ so prisotne določene specifičnosti glede na ostale zavode. Te specifičnosti so:

1. Zakonski predpisi določajo temeljne prvine tretmana.
2. Vidik generalne prevencije je v večji meri prisoten kot v drugih institucijah.

Istočasno pa lahko ugotavljamo skupne točke teh dveh institucij:

1. Institucionalizacija, ki se kaže v negativnih posledicah odvzema prostosti za obsojenca in njegovo družino, v deprivaciji socialnih potreb in odvzemu socialnih vlog, v pojavu zaporske subkulture, neformalnih organizacij in antagonizmov v relaciji osebje-obsojenec. Vse to je težko kontrolirati.
2. Sorodnost populacije. Populaciji obeh institucij sta si sorodni, razlikujeta pa se po tem, da je v PD več disocialno strukturirane populacije, v MZ pa manj. V MZ je med mlajšimi polnoletniki precej osebno normalno strukturiranih.

3.3.2. Zapisnik druge skupine

V praksi obstajajo razlike v obravnavanju deklet in fantov. Te razlike so deloma pogojene z objektivno različnostjo deklet in fantov, deloma pa z našimi različnimi pričakovanji in zahtevami do deklet. Iz tega izhaja vnaprejšnji strožji pristop do ocenjevanja deklet. Problematika deklet se kasneje identificira zaradi manj izstopajoče simptomatike, kar se kaže v tem, da je v zavodih več težje osebnostno motenih deklet, kot to velja za zavode za fante. Značilnosti deklinške populacije ocenjujemo le z vidika sistema, ki zdaj obstaja, pri čemer obstaja možnost, da ravno večja zaprtost sistema poraja več problemov pri delu s to populacijo.

Razprava o delu DVVG se je omejila le na informacije, ki so nam dostopne in izhajajo iz različnih virov. Ocenjevali smo obstoječo prakso ter predstavljeno teorijo, pri čemer je prakso mogoče ocenjevati mimo teorije in pri tem upoštevati predvsem človeške vrednote.

Predvsem se ne strinjamo z zaprtostjo sistema, ki že sama po sebi predstavlja razkorak med predstavljeno teorijo in prakso, čeprav odprtost sama še ne zagotavlja strokovnosti dela. Ne soglašamo tudi z izključno uporabo predloženega teoretičnega koncepta pri tako heterogeni populaciji in pri kompleksni organizaciji dela v zavodu. Elementi te teorije so prisotni pri vsaki vzgoji, v delu vseh naših vzgojnih zavodov, ne more pa ta teorija predstavljati edinega modela.

V diskusiji je bila prisotna polarizacija mnenj. Menimo, da apriorno zavračanje stališč ene ali druge strani ne vodi v odprto razpravo in k bolj konstruktivni izmenjavi mnenj. Zgolj administrativni ukrepi ne prinašajo sprejemljivih rešitev. Poiskati jih je mogoče v dolgotrajnem procesu strokovnega konfrontiranja in komuniciranja, ki naj vsaki strani omogoči sprejemanje realnih rešitev.

Skupina meni, da delavci zavoda doživljajo velike pritiske, ki jih silijo v obrambno naravnost, zato je težko pričakovati takojšnje spremembe. Oblikovanje koncepta je dolgotrajen proces, ki ne zadeva samo delavcev zavoda, zahteva širši družbeni interes.

Zapisnikarja: Marina Rop
Aljoša Vodnik

3.3.3. Zapisnik tretje skupine

Skupina je uvodoma prebrala članek v današnjem Delu, ki se nanaša na strokovno posvetovanje. Skupina meni, da je v članku nakazan širši konflikt med strokovnjaki in prakso vzgojnih zavodov. Članek daje negativen prizvok delu v zavodih, zlasti delu v deklinškem vzgajališču.

3. Skupna tretmanska izhodišča. V MZ je bila predstavljena metoda samoupravnega socialnega učenja, v PD pa metoda terapevtske skupnosti in elementi vedenjske terapije.

Skupina meni, da morata imeti obe instituciji zagotovljene vzgojne kadre, če hočeta vzgojno in terapevtsko delovati. Nadalje skupina meni, da mora PD čim prej odpreti oddelek za dekleta, ker so za to potrebe na terenu in ker bi tako dosegli diferenciacijo tretmana za dekleta.

Skupina je izpostavila problem centralnega pripora za mladoletnike v okviru projekta MCC. Predlagamo, da se le-ta rešuje po regijskem principu s tem, da je treba posvetiti več pozornosti mentalno higienskim principom.

Pri vključevanju PD v projekt MCC smatramo, da je potrebno imeti pred seboj glavni cilj, to je prevzgojo mladoletnikov. Po dosedanjih ugotovitvah je v PD v večji meri usedlina disocialne populacije kot v MZ Celje, kjer mlajši polnoletniki redčijo zastopanost disocialne populacije. Ob premostitvi PD na isto lokacijo kot je KPD s skupnimi rekreacijskimi, kulturnimi in drugimi prostori pa smatramo, da bi se pozitivnost sedanjega stanja v mladoletniškem zaporu zmanjšala, ne bi pa se izboljšalo stanje gojencev PD. Ekonomski vidik pri reševanju tega problema ne bi smel imeti velikega vpliva in ne bi smel iti na škodo kriminalno-političnih in tretmanskih ciljev. Za PD je treba čim prej zagotoviti ustrezne pogoje za normalno delo, kar narekuje približevanje te institucije večjemu urbanemu središču.

3.6. TEMA: MLADINSKA SPREJEMALIŠČA, DISCIPLINSKI CENTRI

3.6.1. Zapisnik prve skupine

Skupina se je zaradi pomanjkanja časa omejila le na obravnavo nekaterih vprašanj, ki so bila nakazana v obeh referatih.

V zvezi s problematiko mladinskega sprejemališča je razpravljala o vprašanju kontrolne in omejitvene funkcije te institucije, ki se včasih tolmači s strani skrbstvenega organa kot omejevanje osebne svobode mladostnikov, v primerih ko so mladostniki v sprejemališče oddani s strani UNZ zaradi raziskovanja kaznivih dejanj, oziroma je to lahko samo stvar pripornih razlogov. Ob tem je skupina sprejela stališče, da mladinsko sprejemališče v principu ne more opravljati nadzorne funkcije, razen v izjemnih primerih, ko gre tudi za varstvo mladoletnika v kriznih situacijah. Ob tem je bila skupina mnenja, da bi bilo v bodoče potrebno te situacije reševati tudi z dežurno službo socialnih delavcev.

Skupina je razpravljala tudi o delovanju mladinskega sprejemališča oziroma o konceptu njegovega delovanja in prišla do zaključka, da je potrebno pospešiti izdelavo in sprejetje koncepta mladinskega sprejemališča v Ljubljani, na kar naj se opozori za to pristojno mestno skupnost socialnega skrbstva Ljubljana.

Skupina je razpravljala tudi o konceptu DC, sprejemališča in triaže v okviru idejnega projekta MCC. Pri tem je predlagala, naj se pri realizaciji institucij drugega kroga MCC upošteva mrežo ustreznih zavodov v Sloveniji in potrebe po teh institucijah v Celjski regiji. Odločno je odklonila možnost ubikacijske povezanosti institucij drugega kroga in Mladoletniškega zapora v okviru MCC.

V zvezi s problematiko DC v širšem slovenskem prostoru je skupina zavzela stališče, da je potrebno tej obliki dela z mladostniki posvetiti v bodoče mnogo več pozornosti, ker ravno ta institucija omogoča realizacijo kratkih ambulantnih intervencij, ki nudijo zadovoljive perspektive pri delu s to mladino. Teh oblik dela z mladostniki bi se kot dopolnitev svojega dela lahko v večji meri posluževale obstoječe vzgojne institucije.

Zapisnikar: Franc Mlinarič

3.6.2. Zapisnik druge skupine

Skupina je ocenila disciplinski center kot ukrep, ki je v spektru drugih vzgojnih ukrepov lahko učinkovit in uspešen. Prednosti tega ukrepa so zlasti v tem, da mladostnik ni izločen iz matičnega okolja, nadalje, da je ukrep kratkotrajen, intenziven, da se začne izvajanje takoj po izreku in da je pomoč mladostniku najbolj potrebna v začetku, ko pride v konflikt z zakoni oziroma ko pride v kolesje družbene represije.

Praksa, kolikor jo imamo (Ljubljana, Maribor, Radgona, Veržej), potrjuje, da je DC učinkovit in da se zlasti obnese pri mladostnikih, ki niso huje moteni, pri katerih je deviantno vedenje enkratno spodrsrljaj oziroma rezultat zavajanja. Takim mladostnikom pomeni oddaja v DC lekcijo, streznitev in uvid. Potrditev navedenih argumentov, da je DC lahko uspešen, daje tudi dolgoletna praksa v Splitu, pozitivno so ocenili ta ukrep na nedavnem posvetovanju v Arandjelovcu.

Zaradi navedenega se skupina zavzema za razširitev uporabe tega ukrepa in predlaga, da bi ga uvedli številneje v Ljubljani in pa na področjih, ki bi ga potrebovala, vendar ga doslej niso imela. Pobudo za pogostejšo uporabo DC so dala v zadnjem času nekatera sodišča (zlasti ljubljansko) s predpostavko, da bo večje število izrečenih ukrepov oddaje v DC pospešilo ustanavljanje.

Menimo, da so ovire za ustanavljanje DC v premajhnem razumevanju, pa tudi v premajhni informiranosti odgovornih dejavnikov za način dela, iz česar sledi, da izvajalci niso dovolj stimulirani niti pripravljeni, da bi v neustreznih pogojih in ob nerazumevanju izvajali to dejavnost. Posebna ovira so tudi intelektualno insuficientni posamezniki, vendar menimo, da za te ta ukrep ne bi prišel v poštev.

Na splošno bi bilo mogoče oceniti, da predstavlja ukrep oddaje v DC eno izmed možnosti pri bolj diferencirani mreži ukrepov za mladostnike, ki jo pogrešamo in za katero smo se na posvetovanju zavzemali. Mislimo na mrežo, v kateri bi bile možnosti hitrega prehajanja iz bolj odprtih in kratkotrajnih v zaprteješe in dolgotrajnejše zavodske ukrepe.

Nadalje je skupina razpravljala o vlogi sprejemališča. Zavzema se za koncept mariborskega sprejemališča, kjer poleg evidence, ugotavljanja identitete in razporeditve nazaj v okolje uvaja še kratkotrajni socialno-pedagoški tretman.

Na zaključku je na pobudo vodje skupine le-ta poskušala oceniti celotno posvetovanje. Posamezni člani so izrazili sledeča stališča:

Na posvetovanju je bila zajeta kompletna problematika obravnavanja mladostnikov z MVO. Kolikor nam je dalo to po eni strani celostni vpogled, pa po drugi strani nismo mogli enako temeljito obravnavati vseh problemov. Če bo ta posvet le uvod v nadaljnje delo in iskanje, bo smiselno, sicer pa bodo ostali številni problemi nedorečeni.

Predstavniki PD je posebej izrazil zadovoljstvo, da je bilo na posvetovanju govora tudi o tem zavodu, ki je bil doslej večinoma potisnjen nekoliko v ozadje.

Domnevamo, da so se ob referatih in razpravah udeleženci nekako konsolidirali za določen tip dela. Obstojta nevarnost, da bi bila za mnoge to zadostna motivacija, da se jim ne bi zdelo potrebno iskati tudi vnaprej. Menimo, da je to posvetovanje dalo določeno potrditev, pustilo pa je v nas premalo napetosti, ki bi nas vzpodbudila k nadaljnjemu delu.

Zapisnikar: Vinko Skalar

3.6.3. Zapisnik tretje skupine

1. Menimo, da je sprejemališče Maribor posrečena oblika dejavnosti, ki združuje funkcijo sprejemne postaje za begavce, nudi možnost za izvajanje kratkega socialno pedagoškega tretmana in za delo disciplinskega centra ter za stacionar za diagnosticiranje.

Predlagamo, da bi se podobno organiziralo tudi mladinsko sprejemališče v Ljubljani, sprejemna postaja za begavce v KP, po potrebi pa še v ostalih regijskih centrih.

Organi za notranje zadeve pri svojem delu obravnavajo vse več mladostnikov, ki jih ob odkritju kaznivih dejanj ne morejo takoj izročiti staršem. Gre tudi za mladostnike, ki niso storili kaznivih dejanj, pa jih tudi ni mogoče takoj vrniti staršem, potrebujejo pa varstvo v sprejemališču. Predlagamo, da se v večji meri prisluhne tem potrebam, podobno kot v Mariboru. Seveda ob upoštevanju, da bi praviloma le morali vračati otroke takoj staršem, izjemoma pa bi se posluževali tudi te oblike varstva. To bi naredili v dogovoru s centri za socialno delo.

Smatramo, da so kratkoročni tretmani smotrna oblika obravnave mladostnikov in da imajo veliko preventivno funkcijo. Lahko se jih poslužujemo tudi brez sodnih ukrepov. Kaže se potreba, da tudi socialna služba popestri oblike obravnavanja mladostnikov glede na potrebe.

Ena izmed takih oblik je tudi prostovoljno preventivno delo v KS, ki trenutno poteka kot akcijski eksperiment, ki ga vodi kriminološki institut. Smotrno bi bilo uporabiti rezultate te raziskave za razvijanje te oblike dejavnosti. Hkrati se nudi možnost za vključitev prostovoljcev iz vrst študentov v času njihove prakse, kar je tudi priprava za poklic.

2. Sodišče opozarja, da nima možnosti izrekatii ukrepa DC, ker za to ni ustreznih pogojev. Po zakonu je dolžnost OSSS, da ustvari pogoje. Menimo, da je to smotrna oblika dela za določeno vrsto populacije, ki se je do sedaj premalo uporabljala, da bi lahko rekli, da ta ukrep ni potreben.

Za tretjo, stacionarno obliko DC ugotavljamo, da bi jo sicer lahko izvajali v sklopu obstoječih vzgojnih zavodov, če bi lahko zagotovili v vsakem primeru strogo prostorsko ločenost med obema populacijama.

Skupina ugotavlja veliko preveč razpravljanja o teoretičnih konceptih. Poleg metode dela je najpomembnejši odnos med vzgojiteljem in gojencem. Morali bi se veliko več pogovarjati prav o tem.

Ob koncu menimo, da bi bilo dobro, če bi ŠS iz vseh predstavnikov ob skupnem dogovarjanju nadaljevala delo in bi se usmerjala na posamezne akutne probleme, ker je težko kompleksno obravnavati tako raznoliko problematiko.

Zapisničarja: Ferdo Vaupotič
Radovan Zupančič

3.6.4. Zapisnik četrte skupine

Skupina se je v razpravi dotaknila naslednjih vprašanj:

Pod mladinskim sprejemališčem razumemo specifično obliko strokovnega obravnavanja otrok in mladostnikov, ki jo narekujejo vsakodnevne potrebe na določenem območju. Te potrebe opredeljujejo temeljne funkcije te institucije oziroma vsebinska izhodišča dela.

Ob tem pa se postavlja vprašanje združljivosti v referatu naštetih funkcij z vidika osnovnega namena in strokovnosti tega dela. V tem smislu se zlasti izpostavlja nadzorstveno omejitvena funkcija. Menimo, da je Maribor z dosegljivim delovanjem in razvojem svojega sprejemališča dosegel model, po katerem bi se lahko ozrli, ko homo v prihodnosti realizirali regijske centre.

Posebej opozarjamo na to, da je določitev maksimalne kapacitete teh centrov pomembna prvina. Menimo, da je obseg mariborskega centra tudi v tem pogledu s številko 24 primerna rešitev.

Postavljamo vprašanje, ali se lahko v okviru tako organiziranega modela, kot je sprejemališče v Mariboru s svojimi 4 funkcijami, izvajajo tudi specialno pedagoške mobilne oblike pomoči v okviru primarne preventive v krajevnih skupnostih.

Hkrati poudarjamo pomembnost preventivne orientacije dela v takšnih centrih.

V okviru razprave o disciplinskih centrih se opredeljujemo za v referatu predstavljeno obliko dela in menimo, da je ta oblika tista, ki jo lahko imenujemo kratki fokalni programi, vezani na konkretno reševanje problemov. (Primer poučitve mladoletnih prekršiteljev prometnih predpisov o predpisih).

Ocenjujemo, da je oddaja v disciplinski center (DC) primeren ukrep za mladoletnike:

- 1/ Tiste, ki so v kratkem času sposobni uvideti in s primerno pomočjo tudi rešiti svoj problem,
- 2/ tiste mladostnike, kjer služi ta ukrep tudi kot osnova za nadaljevanje ukrepa strožjega nadzora socialnega skrbstva.

Menimo, da bi se ti ukrepi lahko izvajali v okviru mladinskega sprejemališča in tu ponovno vidimo umestnost načrtovanja regijskih centrov.

V tej luči vidimo tudi ustanovitev regijskega centra v Celju. Menimo, da naj bi sodišča pri izrekanju oddaje v DC upoštevala specifične mladostnikove in ostale strokovne pogoje, ki izvedbo tega ukrepa določajo.

Odsotnost praktične možnosti izvajanja tega ukrepa še ne bi smela pomeniti, da ga sodišča ne bi izrekala. Hkrati s tem pa naj bi si CSD prizadevali ustvarjati pogoje za izvajanje teh ukrepov.

Dotaknili smo se tudi vprašanja statusa vzgojiteljev v mladinskem sprejemališču in se zavzemamo za izenačitev njihovega statusa s statusom vzgojiteljev v vzgojnih zavodih. Glede problema intervencij v primerih opitih mladoletnikov v okviru sprejemališča pa je treba najti načelno rešitev pri komiteju za zdravstvo in socialno varstvo.

Zapisnikar: Alenka Kobolt

UGOTOVITVE, STALIŠČA IN PREDLOGI

4. UGOTOVITVE, STALIŠČA in PREDLOGI* S POSVETOVANJA O VSEBINSKIH IZHODIŠČIH ZAVODSKE VZGOJE V SLOVENIJI

Prebold, 3. do 6. junija 1981

UVOD

Iz namena posvetovanja izhaja, da smo z njim želeli doseči odprto izmenjavo stališč o vsebinskih izhodiščih zavodske vzgoje v Sloveniji v sedanjem trenutku, pregled najbolj odprtih vprašanj na tem področju in - kolikor bi to bilo mogoče - s posvetovanjem smo želeli spodbuditi tudi razmišljanja in oblikovanje stališč o tem, kako usmeriti zavodsko vzgojo na Slovenskem v prihodnje.

Da bi dosegli to, so organizatorji pripravili poročila o teh vprašanjih za vsako skupino zavodov za mladino, in prav ta poročila so bila temelj za razpravo, ki je predstavljala glavno vsebino posvetovanja, ki je bila bogata, strokovno na višini, včasih polemična in kritična, vseskozi pa zavzeta.

V razpravi so udeleženci obravnavali več sklopov vprašanj, ki jih je mogoče vsebinsko zaokrožiti ter opredeliti z nekoliko širših vidikov. Pričujoče gradivo, ki obsega ugotovitve, stališča in predloge, kakor jih je bilo mogoče razbrati iz zapiskov skupin glede na posamezne teme, je poskus podati vsebinsko nekoliko bolj zaokrožene problemske celote. Te obsegajo vprašanja, ki se deloma nanašajo na vsebinska izhodišča zavodske vzgoje nasploh, deloma pa na posamezne zavode oziroma dejavnosti. Takšen poskus sinteze, ki skuša biti sicer objektivni, nosi gotovo v sebi tudi subjektivne sestavine, vendar sem kot njegov sestavljalac poskušala čimbolj verno povzeti stališča in ugotovitve članov skupin - udeležencev posvetovanja. Ker je bilo posvetovanje zamišljeno kot ena izmed stopenj pri uresničevanju širše delovne naloge, menim, da ima takšen poskus vsaj to vrednost, da pomeni prikaz sedanjega trenutka na ožjem področju, ki nas tukaj zanima, in kot takšen lahko služi kot temelj za delo, ki ga še nameravamo opraviti.

Skupine so pri svojem delu obravnavale naslednje sklope vprašanj: vprašanja konceptov zavodske vzgoje - tu je šlo deloma za najbolj sološna izhodišča, ki se nanašajo na vse zavode, deloma pa za posebnosti, ki se nanašajo na posamezne zavode; vprašanja položaja otrok oziroma mladostnikov - gojencev, v zvezi z gojenci se je zelo jasno oblikoval problem tkim. "rizične skupine", vprašanja razmerij med zavodi, ožjem okoljem in družbo; pogosto so se udeleženci posvetovanja lotevali vprašanj kadrov v zavodih ter zelo različnih problemov, ki so s tem povezani; in končno, je del udeležencev oblikoval tudi nekaj stališč o posvetovanju samem.

---

* Na podlagi zapiskov skupin na posvetovanju je ta del gradiva oblikovala A. Šelih.

KONCEPTI ZAVODOV

4.1. Splošna vprašanja

Eno temeljnih vprašanj, ki so jih udeleženci obravnavali, je bilo vprašanje, ali je mogoče dopustiti različna teoretična izhodišča za delo v vzgojnih zavodih (tkim. "teoretični pluralizem"). Udeleženci so pozitivno odgovorili na to vprašanje, menili so pa, da mora vsaka teoretična usmeritev oziroma podlaga izhajati iz nekaterih temeljnih izhodišč, ki jih ni mogoče opustiti. Med drugim so opozorili na tale temeljna izhodišča:

- socialistični vzgojni cilji, ki izhajajo iz socialističnega humanizma,
- spoštovanje mladostnikove osebnosti, ki mora imeti pravico do lastnega izraza,
- mladostnika je treba obravnavati kot subjekta prevzgojnega procesa,
- težnja, da oblikujemo mladostnika v samostojno in kreativno osebnost.

Na tej osnovi je mogoče uporabiti različne metode, ki pa jim mora biti skupen humanizem pri delu in upoštevanje mladostnika.

Udeleženci so poudarili, da različni pristopi bogatijo prakso, da pa ni dopustno absolutizirati samo eno doktrino, ker se je to v praksi pokazalo kot problematično in nesprejemljivo. Pri opredeljevanju za vsebinska izhodišča prevzgoje je treba upoštevati vse elemente prevzgoje - terapevtske, pedagoške, psihološke, pa tudi disciplinsko - nadzorstvene. Udeleženci so menili tudi, da obstajajo verjetno v vsakem zavodu tudi nekateri elementi vedenjske terapije, vendar pa ta pristop ne bi smel pomeniti (in v večini zavodov tudi dejansko ne pomeni) edini oziroma pretežni način vzgojnega dela.

V zvezi s tem vprašanjem je ena skupina poudarila, da sprejemanje "teoretičnega pluralizma" še ne pomeni, da se sprejme tudi vzgojni koncept vzgojnega zavoda Višnja gora.

Nekateri so menili, da koncepti sami niso v tolikšni meri sporni, kolikor so sporne metode obravnavanja na njihovi podlagi. Ob tem pa je treba dodati, da se spornost koncepta lahko kaže prav v uporabi spornih metod obravnavanja.

Ena od skupin je menila, da je bilo preveč razpravljanja o teoretičnih konceptih, da pa je v prevzgoji vendarle najpomembnejši odnos med vzgojiteljem in gojencem, kakor se oblikuje pri vsakodnevnem delu. Druga skupina pa je opozorila, da je bila problematika tako kompleksna, da je ni bilo mogoče obravnavati v podrobnostih.

Naslednje vprašanje, s katerim so se skupine ukvarjale, je bila možnost sprejetja in uresničitve tkim. "regionalne zasnove". Precej udeležencev je namreč menilo, da bi pri razvoju zavodov za otroke in mladostnike z MVO morali v

Sloveniji izhajati s stališča, da majhni zavodi, ki se nahajajo v (relativni) bližini otrokovega oziroma mladostnikovega doma, bolje ustrezajo temeljnemu izhodiščem prevzgojnega dela z njimi. Taka zasnova omogoča tudi sestavo heterogenih skupin gojencev, saj je danes v glavnem preseženo stališče, naj bodo vzgojne skupine homogene (glede na vrsto motenosti in stopnjo intenzivnosti), ker to le povečuje izolacijo gojencev in njihovo stigmatizacijo.

V zvezi s temeljnimi vprašanji so udeleženci razpravljali tudi o klasifikaciji zavodov. V zvezi s tem je ena skupina ugotovila, da je klasifikacija domov in zavodov v Sloveniji zastarela (1968) in se tudi v praksi ne uporablja več. Nova klasifikacija bi morala izhajati, med drugim, s stališča, da je treba zagotoviti kratkotrajne tretmane, in možnosti, in možnosti prehajanja gojencev iz zavodov v druge vrste domov (npr. v dijaške domove ali internate).

Udeleženci so posebej opozorili na zelo pomanjkljive možnosti zavodov, da bi bili deležni strokovnega svetovanja, pomoči in supervizije. Dejavnost, ki je dobro razvita za druge oblike šolstva, in prav tako za prevzgojni dom, mladostniški zapor in za vse kazensko-poboljševalne domove v Sloveniji, je za področje zavodske vzgoje otrok in mladostnikov z MVO zanemarjena in strokovno nerazvita.

4.2. Posamezne dejavnosti, zavodi, vprašanja

4.2.1. Diagnostika

Temeljno vprašanje, ki so se ga lotile skupine, je bilo vprašanje o pojmovanju diagnostike in njeni vlogi. Pri tem so nekatere skupine menile, da je treba diagnosticiranje pojmovati kot dinamičen pojem, in da je upravičeno le, če služi nadaljnjemu obravnavanju. Iz tega izhajata, po mnenju skupin, dve posledici, namreč, da tkim. "dodiagnosticiranje" v vzgojnem zavodu praviloma ni opravičeno, ker lahko pomeni neupravičeno poseganje v mladostnikovo osebnost. Drugi sklep, ki izhaja iz gornjih stališč, pa je predlog, da bi pri zaključni fazi diagnosticiranja sodelovali tudi izvajalci tretmana, torej predstavniki zavoda, v katerem se bo ukrep izvrševal.

Naslednje področje, ki je bilo deležno največje pozornosti skupin, so bila različna vprašanja, ki se nanašajo na stacionarno in ambulantno diagnosticiranje. Skupine so menile, da je stacionarno diagnosticiranje bolj poglobljeno in bolj celovito ter daje možnost opazovanja v različnih situacijah. Odločitev za stacionarno diagnosticiranje pa mora biti pretehtana in odgovorna, zato ker takemu diagnosticiranju pogosto sledi zavodski ukrep. Tkim. ambulantno diagnosticiranje (ki ga opravljajo komisije za razvrščanje) je hitrejše in cenejše, vendar ti razlogi ne bi smeli prevladati nad drugimi, strokovnimi, če le-ti narekujejo stacionarno diagnosticiranje.

V zvezi z diagnosticiranjem so skupine opozorile na problem različnih meril institucij, ki to delo opravljajo. Zavzele so se za poenotenje meril za diagnosticiranje tako v primerih ko gre za stacionarno in ambulantno diagnosticiranje, kot v primerih ko gre za merila komisij za razvrščanje v različnih regijah. Prav tako je treba uveljaviti enotna merila za različne stroke, ki pri tem delu sodelujejo (npr. merila komisij za razvrščanje, pedo-psihiatričnega oddelka pediatrične klinike, PMD-ja). Skupine so menile, da bi bilo treba izdelati enotno metodologijo za delo institucij, ki se s tem delom ukvarjajo.

Tretje širše vprašanje, ki so ga skupine obravnavale, je bil položaj in vloga PMD-ja. Ena skupina je poudarila vlogo, ki jo je odigral PMD kot centralna republiška ustanova na svojem področju, vendar je menila, da sedanja stopnja razvoja strokovnih služb po regijah in naša sedanja spoznanja o načinu obravnavanja mladostnikov kažejo, da bi se bilo treba postopoma preusmeriti v razvijanje regijskih ustanov za diagnosticično delo. Ena izmed skupin pa je zastavila vprašanje, ali je v današnjih pogojih ena centralna ustanova za diagnosticiranje še primerna ter menila, da bi bilo treba naloge, vlogo in pomen PMD-ja ponovno ovrednotiti.

Nekateri udeleženci so menili, da podaljševanje bivanja v PMD-ju, do katerega včasih prihaja, in oblikovanje stalnih skupin mladostnikov v njem odseva spremenjen položaj tega zavoda v sedanjih razmerah in pomeni iskanje rešitev zanj.

4.2.2. Domovi in zavodi za otroke osnovnošolske starosti

Glede koncepta, na katerem sloni delo v teh zavodih, so udeleženci menili, da so temeljna strokovna izhodišča pre-vzgojnega dela v Sloveniji sorodna. Vsebinsko so blizu opredelitvi pedagoško-tretmanskega koncepta kakor je bil opredeljen v uvodnem poročilu. Ena skupina je menila, da je vključevanje gojencev v socialno okolje tem uspešnejše, čim bolj bogato je strukturirano zavodsko življenje in delo z upoštevanjem potreb gojencev. Kot poseben problem so skupine opozorile na odpiranje zavodov in njihovo vključevanje v družbeno okolje.

4.2.3. Vzgojni zavodi za dekleta

Udeleženci posvetovanja so obravnavali v zvezi s to temo deloma problematiko zavodov za dekleta v starosti nad 15 do 18 let v Sloveniji nasploh in so ob tem ugotovili, da je dejstvo, da imamo samo en vzgojni zavod zanje, velika pomanjkljivost, ki je morda deloma prispevala k sedanji usmeritvi Dekliško vzgajališče Višnja gora (DVVG). Zato bi bilo potrebno ponovno omogočiti oddajo deklet v PD Radeče v posebno skupino, urediti položaj dekliškega oddelka v PMD ter sprožiti pobudo za ustanovitev oddelka za odpuščene mladoletnice v Ljubljani.

Glavno pozornost pa so udeleženci namenili vprašanjem, povezanim s konceptom DVVG. Predstavitve poročevalca o tem zavodu se je (potem ko je umaknil iz razprave trditve na str. 2-6 svojega poročila) osredotočila na koncept tega zavoda in poročevalec je plenumu predlagal, da skupine obravnavajo dve vprašanji: ali lahko sprejmemo zamisel o tkim. "teoretičnem pluralizmu" pri prevzgoji mladine v MVO in ali je koncept VZVG kakor je bil predstavljen, sprejemljiv.

Prvo vprašanje se nam je zdelo širšega pomena in smo ga zato uvrstili med splošna vprašanja o konceptih, ki jih je obravnavalo posvetovanje, drugo vprašanje pa se nanaša neposredno na DVVG.

Udeleženci posvetovanja so ugotovili, da je bil predstavljen samo model obravnavanja. Model pa je le shema, ki je lahko v življenju bogatejša. Toda opozorili so, da je lahko resničnost tudi drugačna od shematično prikazanega modela. Upoštevajoč ti dve omejitvi so udeleženci v posameznih skupinah izrazili ta-le stališča:

- Nekateri pojmi, ki jih model uporablja, so sporni, npr. stopnja socialne zrelosti, avtonomija mladostnika in njeno omejevanje;
- nekateri so koncept zavrnil v celoti, nekateri pa samo njegovo izvedbo;
- močan ugovor, ki se je pojavil, je bil v tem, da prikazani model ne dopušča ekspresije osebnosti mladostnika;

Prostor za uveljavljanje mladostnikove osebnosti kot subjekta je v DVVG manjši in zid, ki ga model postavlja predenj, trdnjši kot v drugih modelih;

- Nekateri udeleženci so sicer ocenili stališče, da so ugodnosti gojenke odvisne od stopnje njene zrelosti, kot sprejemljivo, opozorili pa so na nevarnost, da se ob tem možnosti gojenke nepravilno prepoznajo. To vprašanje dobi posebno težo, če prevlada v zavodu tista skupina gojenk, glede katere osebje meni, da je njihova stopnja socialne zrelosti najnižja. To ima namreč za posledico uveljavitev najbolj omejenega modela vodenja in nadzorstva od vseh treh prikazanih in ta model je veljaven za vse gojenke.

- en sam koncept ni primeren za tako heterogeno populacijo, kakršno ima DVVG. Nekaj elementov tkim. realnostne terapije je mogoče najti v vseh zavodih za mladino z MVO (Radeče npr. uporabljajo nekaj elementov za skupino disocialnih mladostnikov), ti elementi pa ne morejo pomeniti edinega modela prevzgojnega dela;
- prevzgojni model mora izhajati z vidika varstva temeljnih človekovih (mladostnikovih) vrednot;
- zaprtost sistema v VZVG ni sprejemljiva. Pomeni lahko namreč kršenje teh temeljnih vrednot, neupoštevanje mladostnice kot subjekta in lahko povzroča tudi več problemov, kakor sistem, ki bi bil bolj odprt.

Vprašanje koncepta tega zavoda se je pojavilo v eni skupini še kasneje pri obravnavanju konceptov vzgojnih zavodov za mladostnike (fante), in sicer v tem smislu, češ da udeleženci posvetovanja niso posvetili enake in enako kritične pozornosti vsem konceptom, prikazanim na posvetovanju. To dejstvo je mogoče razložiti s tem, da ima večina drugih zavodov bolj sorodna vsebinska izhodišča prevzgojnega dela in, da zato sprejemanje povsem drugačnih izhodišč (ki so bila tudi predmet kritičnega obravnavanja) nujno povzroča več vprašanj, razprave in opredeljevanja.

4.2.4. Vzgojni zavodi za mladostnike

V razpravi o poročilu, ki je zajemalo vsebinska izhodišča prevzgojnega dela v vzgojnih zavodih za mladostnike, je ena skupina ugotovila, da so osnovna strokovna izhodišča v vseh zavodih (te vrste) podobna. Menila je, da je koncept, ki je bil opredeljen kot pedagoško-tretmanski sprejet v večini osnovnošolskih zavodih kot tudi v zavodih za mladostnike. Zavzela se je tudi za to, da bi uporabljali bolj udomačen naziv pedagoško-terapevtski model.

Ena izmed skupin je opozorila na to, da je reševanje vsebinskih vprašanj pogosto povezano z osebnostjo vzgojiteljev in da je razreševanje osebnih dilem lahko povezano z določenimi konceptualnimi rešitvami.

V zvezi s koncepti posameznih zavodov je ena izmed skupin menila, da se je vzgojni zavod Logatec v zadnjem času bolj (ali preveč) usmeril v izobraževanje in manj v pedagoško-tretmansko dejavnost. Udeleženec iz Logatca je temu pritrdiril, a povedal, da skušajo svojo dejavnost uravnotežiti.

4.2.5. Prevzgojni dom in mladoletniški zapor

Za obe instituciji so skupine menile, da imata nekaj skupnih značilnosti in nekaj takih, ki ju razdvaja. Za PD je ena skupina ugotovila, da obstajajo v njem elementi pedagoško-tretmanskega koncepta, pa tudi nekateri elementi vedenjske terapije, zlasti ko gre za obravnavanje mladostnikov, ki so disocialno strukturirani in ki jih je v PD precej. Prav ta skupina mladostnikov (obravnavali jo bomo v okviru tkim. rizične skupine) predstavlja za zavod tudi glavni problem.

4.2.6. Mladinski center Celje (MCC)

Skupine so ob razpravi o PD in MZ razpravljale tudi o konceptu novega.

V zvezi z zamislijo MCC so skupine zavzele naslednja stališča:

- Vse skupine so zamisel o MCC pozdravile kot možnost, da se reši zelo težko stanje mladoletniškega zapora v Celju. Poudarile so, da morda niso imeli dovolj informacij o zamisli, še posebej o tem, kako je zamišljena funkcionalna (ne pa prostorska) povezanost zavoda z okoljem.

- Skupine so poudarile, da pomeni koncept novo rešitev, ki pa je najbrž uresničljiva le, če ostane zamisel v okviru manjšega zavoda,
- skupine so menile, da mora biti zagotavljanje prevzgoje temeljni cilj dela s to skupino mladih in da morebitni ekonomski razlogi ne bi smeli prevladati nad njim,
- zamisel MCC ne upošteva sedaj obstoječe mreže zavodov, čeprav je gotovo, da bi imela uresničitev te zamisli bistvene posledice prav za to mrežo.
- Velikost centra (ki jo je ena skupina samo za tkim. "prvi krog" ocenila na približno 240) presega normative, ki se v svetu in pri nas štejejo kot mejni za majhne zavode (gornja meja 75). V tako veliki instituciji pa ne gre le za večjo kvantiteto, temveč za novo kvaliteto, ker take institucije ni mogoče organizirati in vzdrževati po nekaterih temeljnih sodobnih načelih prevzgoje.
- Skupine so ocenile kot vprašljivo koncentracijo tako velikega števila delinkventnih mladostnikov in mlajših polnoletnih na enem mestu,
- prav tako so skupine opozorile na problem izredno heterogene populacije, kar oboje lahko povzroči večjo zaprtost zavoda,
- skupine so se v večji meri izrekale za reševanje posameznih vprašanj, ki jih vse obravnava MCC, po regijskem načelu,
- skupinam ni bila povsem jasna povezanost različnih treh "krogov", še zlasti ne komunikacije med temi tremi krogi institucij.
- Integracija zavoda z okoljem mora pomeniti vsebinsko povezovanje zavoda z okoljem, in odpiranje zavoda v okolje, ne pa vključevanje zunanjih struktur v zavodsko okolje,
- prevzgojni dom in mladoletniški zapor sta po mnenju udeležencev tako heterogeni instituciji (glede na populacijo), da jih ne kaže združevati v eni organizacijski enoti.

4.2.7. Mladinsko sprejemališče in disciplinski center

Vse skupine so menile, da je koncept sprejemališča v Mariboru (kapaciteta 24) sprejemljiv kot zamisel o regijski instituciji, ki bi služila različnim namenom, katerim pa bi bil skupen kratkotrajen tretman.

Nekatere skupine so izrazile zaskrbljenost, ker v Ljubljani še ni sprejet koncept dela v mladinskem sprejemališču in so predlagale, naj organizator posvetovanja obvesti mestno skupnost socialnega skrbstva Ljubljana, da bi bilo potrebno urediti delo te institucije.

Skupine so menile, da mladinsko sprejemališče ne more opravljati nadzorne funkcije, razen ko gre za izjemne situacije, ko gre za varstvo mladoletnika v kriznih situa-

cijah. Te situacije pa bi bilo mogoče reševati tudi z dežurno službo socialne službe.

Ena izmed skupin je načela tudi vprašanje, ali bi ne bilo mogoče organizirati mobilne specialno pedagoške pomoči v krajevnih skupnostih kot oblike primerne preventive.

Vse skupine so se zavzele tudi za oživitvev in zagotovitev možnosti za delo disciplinskih centrov. Ta vzgojni ukrep ima zadovoljive perspektive kot oblika kratkih ambulantnih intervencij. Ukrep oddaje v DC bi lahko pomenil obliko kratkotrajnega tretmana in bi bil lahko primeren za skupine mladoletnikov, kakor jih opredeljuje tudi poročilo (tkim. kratki usmerjeni programi vezani na konkretno reševanje problemov). To dejavnost bi verjetno bilo mogoče povezati z dejavnostjo sprejemališča, organizirati pa bi jih bilo treba regijsko. Skupine so dale pobudo za razširitev uporabe tega vzgojnega ukrepa in so predlagale, naj bi ga uporabljali pogosteje v Ljubljani in drugod, kjer te možnosti doslej ni bilo. Tudi nekatera sodišča so v zadnjem času dala podobne pobude. OSSS bi zato morale najti možnosti za izvrševanje tega vzgojnega ukrepa.

4.3. Zavod - okolje - družba

Vprašanja razmerij med zavodi in okoljem ter med zavodi in družbo so se skupine dotaknile ob različnih temah, o katerih so razpravljale.

Opozorile so na potrebo stalnega sodelovanja med zavodom in skupnostmi socialnega skrbstva, še zlasti pa pri odpustu mladostnika.

Za normalno delo zavodov je potrebno kontinuirano strokovno svetovanje, vodenje, pomoč in nadzorstvo. Te pomoči zavodi praktično niso deležni, čeprav bi ustrezni upravni, samo-upravni oziroma strokovni organi to morali zagotoviti. Udeleženci so zato podprli misel o oblikovanju stalnega kolektivnega strokovnega organa, ki bi opravljal to funkcijo v Sloveniji.

Administrativni ukrepi, ki pomenijo le enkratno poseg, niso primeren način izvrševanja te funkcije. Stalno delo takšnega strokovnega organa bi povečalo tudi javnost dela zavodov. Zavodi delajo namreč z ljudmi in način, kako svoje delo opravljajo, ne more biti samo stvar enega strokovnega tima, temveč ga je treba presojati javno in s širših družbenih vidikov.

Udeleženci posvetovanja so načeli tudi - čeprav le bežno - vprašanje različnega obravnavanja fantov in deklet iz skupine MVO. Ob tem so poudarili, da bi bilo treba tudi za dekleta odpreti več možnosti za njihovo obravnavanje. Urediti bi bilo treba status dekliške skupine, ki je v PMD, zagotoviti možnost oddaje v PD Radeče (glede tega je predstavnik Radeč dejal, da je organizacija take skupine možna, če bi bila vsaj tri dekleta). Prav tako ni rešeno vpra-

šanje skupine za dekleta, ki so odpuščena iz zavoda in ki bi jo želeli organizirati v Ljubljani.

4.4. Gojenci

Udeleženci so se ukvarjali z različnimi vprašanji, ki se nanašajo na gojence predvsem z vidika vsebinskih izhodišč prevzgoje, v razpravi pa je bilo čutiti spoznanje, da so zavodi tu zaradi gojencev in ne obratno. Udeleženci niso mogli obravnavati vseh vprašanj, ki se nanašajo na to temo, vendar je bilo nekaj takih, ki jih velja posebej omeniti.

Več skupin je menilo, da je treba mladostnika upoštevati kot subjekta prevzgoje. To mora biti temeljno izhodišče za njegovo obravnavanje. Tako izhodišče ima za posledico zagotavljanje njegovih pravic in njihovo uresničevanje. Ob tem so udeleženci menili, da bi moral biti pravni položaj mladostnikov, ki jih obravnavajo socialno-skrbstveni organi, načeloma izenačen s pravnim položajem tistih, ki jih obravnavajo sodišča. Pomembno vlogo pri taki zasnovi mladostnikovega položaja (kot subjekta) ima samoupravljanje gojencev, ki pomeni možnost za oblikovanje gojencev kot čimbolj odgovornih in samostojnih članov družbene skupnosti.

Ena skupina je v zvezi s položajem gojencev menila, da jim je potrebno zagotoviti večjo stopnjo zasebnosti, čemur doslej (zlasti ob skupinskem delu) niso posvečali dovolj pozornosti.

V zvezi z izobraževanjem gojencev so udeleženci menili, da bi bile potrebne posebne didaktične oblike dela zanje, ali morda tudi specialni izobraževalni programi, ker je šolska storilnost gojencev pogosto slabša.

Ena izmed skupin pa je zastavila vprašanje, ali ne bi bilo mogoče organizirati šole za zavodske gojence izven zavoda, s čemer bi zavode precej odprli okolju.

Udeleženci so razpravljali tudi o katamnestičnih podatkih, ki jih nekateri zavodi ne zbirajo, tisti, ki pa jih, pa uporabljajo različno metodologijo. Zavzeli so se za enotno metodologijo pri zbiranju katamnestičnih podatkov, pri čemer bi bilo treba paziti na to, da to ne bi pomenilo prehudih in preveč dolgotrajnih poseganj v osebnost mladostnika, ki je bil odpuščen.

V zvezi s katamnestičnimi podatki so udeleženci opozorili tudi na velik pomen pomoči ob odpustu iz zavoda in po njem ter na potrebo po usklajenem delovanju socialne službe in zavoda.

4.5. Tkim. "rizična skupina" gojencev *

(* Ta najbrž ne posebno posrečeno prevzet izraz za skupino osebnostno in vedenjsko najhujše motenih mladostnikov, praviloma disocialnih, uporabljamo zato, ker se je v praksi dokaj udomačil, čeprav ima v medicini drugačen pomen.)

Pri tej skupini mladostnikov je večkrat potrebno tudi sodelo-

vanje drugih služb, posebej zdravstvene, in v njenem okviru psihiatrične. Udeleženci posvetovanja so menili, da bi bilo potrebno skupaj z ustrežno službo, še posebej z CMZ ponovno pregledati možnosti za medsebojno sodelovanje. Ob tem pa so udeleženci opozorili, da zdravstvena služba v konkretnih primerih sicer prevzame zdravljenje, vendar načeloma odklanja zdravljenje v primerih, ko gre v bistvu za prisilno zdravljenje in da je zaradi tega stiska zavodov, ki pa so dolžni vzgojni ukrep izvršiti, pogosto velika. Predlagali so, da s temi stališči organizator seznaní Center za mentalno zdravje v Ljubljani ter predlaga, da bi skušali najti sprejemljivo rešitev. Takšna rešitev bi bila potrebna zlasti za urejanje akutnih primerov.

Kot poseben problem so udeleženci označili primere tistih vedenjsko in osebnostno motenih (disocialnih) mladostnikov, za katere bi bila ustrezna premestitev v Prevzgojni dom, pa to ni mogoče, ker gre za tkim. nesodne primere (kjer temelji oddaja v vzgojni zavod na odločbi OSSS). Predlagali so, da bi se našla kakšna zakonodajna rešitev za te primere in so predlagali, naj bi o taki premestitvi odločila komisija za izvrševanje vzgojnih ukrepov pri republiškem sekretariatu za pravosodje.

Kot možnosti za reševanje problemov mladostnikov iz skupine rizične populacije nasploh pa so se izoblikovali naslednji predlogi:

- ustanovitev oddelka (ov) za reševanje kriznih situacij, kamor bi bilo mladostnika mogoče oddati za krajše obdobje. To funkcijo bi morda v nekaterih primerih lahko opravil oddelek za mladostnike v CMZ.
- Dislocirani oddelki zavodov, s čemer bi omogočili bolj diferencirano obravnavanje mladostnikov in posvečanje bolj intenzivne skrbi huje motenim,
- ustanovitev oddelka za zdravljenje in varstvo mladostnikov,
- zavod za lažje duševno prizadete mladostnike, ki bi vsebinsko pomenil podaljšek vzgojnega zavoda v Planini.

Kot poseben problem izstopa v zavodski populaciji alkoholizem mladostnikov, ki bi ga bilo treba reševati v vi vrsti. Za to delo pa večina zavodskih delavcev ni usposobljena.

4.6. Kadri

Med različnimi vprašanji, ki so povezana s kadri v zavodih za MVO mladostnike, so udeleženci posvetovanja razpravljali o naslednjih:

- sodelovanje med zavodi in kadrovskimi šolami (zlasti pa in FN) bi moralo biti resnejše. Praksa študentov teh šol bi morala postati pravilo prav tako pa bi te šole morale

polaskati možnosti za sodelovanje strokovnjakov iz prakse pri svojem delu (npr. pri raziskavah, ali z občasnimi predavanji ip).

- za vzgojitelje bi bilo potrebno zagotoviti razširitev izobrazbe navzgor (visoka izobrazba), ali vodoravno (dodatno izobraževanje za posebna področja)
- za napredek stroke bi moral skrbeti poseben razvojni oddelek, ki bi ga naj organiziral Zavod za šolstvo SRS
- delavci v zavodih so pogosto izpostavljeni velikim psihičnim obremenitvam. Za razbremenitev le-teh bi bilo potrebno zagotoviti kontinuirane oblike usposabljanja združenega z rekreacijo, ali pa različne oblike psihofizične relaksacije (take možnosti obstajajo za delavce RSNZ).
- k delu zavodov bi bilo potrebno pritegniti zunanje strokovnjake
- delavce v mladinskem sprejemališču bi bilo treba izenačiti z delavci v vzgojnih zavodih.

4.7. Ocene o posvetovanju

Kot vodja posvetovanja, žal, nisem pravočasno pomislila na to, da bi bilo mogoče razpravo v skupinah izkoristiti tudi za to, da udeleženci povedo svoje mnenje o samem posvetovanju. To je - na pobudo vodje skupine - storila le ena skupina.

Menila je, da je posvetovanje na eni strani dalo vpogled v kompleksno problematiko, toda - na drugi strani - obravnavana ni mogla biti povsod enako poglobljena. Posvetovanje so ocenili kot smiselno le, če pomeni uvod v nadaljnje delo in iskanje.

VABLJENE ORGANIZACIJE IN UDELEŽENCI

5. PREGLED VABLJENIH ORGANIZACIJ IN
ŠTEVILO UDELEŽENCEV NA POSVETU

Vabili smo naslednje institucije	Število navzočih na posvetovanju
1. Prehodni mladinski dom Ljubljana	2
2. Vzgojni zavod Slivnica	2
3. Vzgojni zavod Logatec	3
4. Vzgojni zavod Planina	3
5. Vzgojni zavod Smlednik	2
6. Vzgojni zavod Preddvor	2
7. Dekliško vzgajališče Višnja gora	3
8. Vzgojno izobraževalni zavod Veržej	2
9. Mladinski dom M. Belič Ljubljana	2
10. Mladinski dom Fram	-
11. Prevzgojni dom Radeče	2
12. Mladoletniški zapor Celje	2
13. Republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo	1
14. Rep. komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo	1
15. Skupnost socialnega skrbstva Slovenije	6
16. Republiški sekretariat za pravosodje, upravo in proračun	2
17. Sodišča	2
18. Javna tožilstva	2
19. RSNZ	2
20. Zavod za šolstvo SRS	1
21. Republiška izobraževalna skupnost	-
22. Filozofska fakulteta v Ljubljani	1
23. Pedagoška akademija Ljubljana	1
24. Institut za kriminologijo Ljubljana	2
25. VŠSD	1
26. Svetovalni center	1
27. RK SZDL	-
28. RK ZSMS	-

Skupaj: 48

5.1. Udeleženci posvetovanja v Preboldu

Vodja posvetovanja: dr. Alenka ŠELIH, Institut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani

Vodje skupin : Bojan DEKLEVA, Institut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani

Anton KAVČIČ, CSD Ljubljana-Šiška

dr. Alenka ŠELIH

Janez VIDMAR, CSD Maribor

1. Julijana GRUDEN - Republiški sekretariat za pravosodje
2. Franc MLINARIČ - Republiški sekretariat za pravosodje
3. Bojana WRABER - Republiški sekretariat za zdravstvo
4. Irena KRIŽNIK-LEŠEK - Zaporci za mladoletnike Celje
5. Branko GARTNER - Zaporci za mladoletnike Celje
6. Katja BAŠIČ - RSNZ SRS
7. Iztok PODVRŠIČ - UNZ Ljubljana
8. Dr. Vinko SKALAR - Filozofska fakulteta v Ljubljani
9. Ivan ŠKOFLEK - Pedagoška akademija v Ljubljani
10. Aljoša VODNIK - Zavod za šolstvo SRS
11. Marjan BELOVIČ - VIZ Veržej
12. Milica KNAFELC - VIZ Veržej
13. Selver HAJRIČ - PMD Ljubljana
14. Marina ROP - PMD Ljubljana
15. Jože KLOPČIČ - VZ Logatec
16. Franc IMPERL - VZ Logatec
17. Borut HVALEC - VZ Logatec
18. Leon LOJK - VZ Višnja gora
19. Marija KREMENŠEK - VZ Višnja gora
20. Irena BIZJAK - VZ Višnja gora
21. Jasna ŠEBJANIČ-PUPIS - VZ Planina
22. Jelka ANTONČIČ - VZ Planina
23. Ivo IVANUŠA - VZ Planina
24. Stane ZAKONJŠEK - PD Radeče
25. Radovan ZUPANČIČ - PD Radeče
26. Bogo KRANJC - Mladinsko sprejemališče Maribor
27. Matija LENARŠIČ - Mladinski dom Malči Beličeve
28. Metka LOKOVŠEK - Mladinski dom Malči Beličeve
29. Hinko NEČIMER - VZ Preddvor
30. Slavica NEČIMER - VZ Preddvor
31. Alenka KOBOLT - VZ Smlednik
32. Franc RAVNIKAR - VZ Smlednik

33. Ferdo VAUPOTIČ - VZ Slivnica
34. Žika MAKRAGIČ - VZ Slivnica
35. Vito FLAKER - Višja šola za socialne delavce v Ljubljani
36. Zlata ŠAVELJ - Temeljno sodišče Novo mesto
37. Barbara BRECELJ - Temeljno javno tožilstvo v Ljubljani
38. Jože PAVLIČ - Temeljno sodišče v Ljubljani
39. Joža NIKOLIČ - Temeljno javno tožilstvo Maribor
40. Mile BUDIČ - Rep. komite za vzgojo
41. Branko MARTINOVIČ - CSD Ljubljana-Center
42. Nada GOVC - CSD Ljubljana - Center
43. Tone KLADNIK - OSSS Koper
44. Anica URANJEK - Svetovalni center v Ljubljani

